Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/abrahamiorteliic00orte

ABRAHAMI ORTELII,

COSMOGRAPHI ET GEOGRAPHI REGII,

DEORUM DEARUMQUE CAPITA,

Ex Antiquis Numiſmatibus collecta:

HISTORICA *Narratione illuſtrata* à FRANCISCO SWERTIO *Antverpienſi.*

Extant Bruxellis apud FRANCISCUM FOPPENS.
M. DC. LXXXIII.

DE DIIS DEABVSQVE IN GENERE.

QUONIAM omnis quæ à ratione ſuſcipitur diſputatio, (teſte Cicerone) debet à ratione proficiſci DEVM (quem à δέομαι quidam derivant) in Somnio Scipionis ſic definit: *Qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui providet, qui regit, qui moderatur, & movet Mundum, cui præpoſitus eſt.* Obſervant autem curioſi, Dei nomen TETAGRAMMATON omnium penè Gentium linguis eſſe.

Innumerabiles Deos vanâ quâdam ſuperſtitione Gentes finxerunt, ut omnibus humanæ vitæ miniſteriis etiam viliſſimis, Deos præficerent. M. Terentius

tius Varro Togatorum doctiſſimus, ſex Deûm millia, Joves etiam trecentos enumeravit. Ex his alii majorum minorumq́ue Gentium, id eſt, cæteris plus minuſve præſtantes, quomodo & Romæ majorum minorumq́ue Gentium Senatores, teſte Tacito, à Romulo ſunt inſtituti. Majorum autem Gentium Deos XII. Q. Ennius apud Appuleium hoc Diſtico complexus eſt:

Juno, Veſta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Minorum Gentium Dii, *Medioxumi*, & *Semones*, quaſi ſemihomines atque heroës, ex hominibus in Deos relati, ob rem aliquam humano primùm uſui repertam, ut *Liber*, *Hercules*, *&c.*

Selecti quoque à Varrone Dii recenſentur, *Janus*, *Saturnus*, *Genius*, *Plutus*,

tus, *Bacchus*, *Sol*, *Luna*, *Tellus*.

Miniſteriorum autem præfecti ſunt, quos homines certis officiis attribuerunt: ut *Geniales*, qui gerendarum rerum vim obtinerent, ut fuit *Genius*, & elementa quatuor. Plura ex Varrone Auguſtinus, & Janus Gulielmius Veriſimil. lib. III. cap. XXI. ubi de Eduſa.

Lares, qui ædium privatarum curam gerebant.

Viales, Dii viarum, quorum in Antiquis Inſcriptionibus Romanis mentio eſt apud Hieronymum Suritam, in Commentario in Itinerarium Antonini Auguſti.

Rurales, qui agris præerant, de quibus idem Varro libris de Re ruſtica, & Maro in Georg. quales fuit *Pales* unde *Palilia*, quo Feſto condita Urbs Roma; *Pan*, *Ceres*, *Flora*, *Bacchus*, *Minerva*,

Lympha, *Robigo*, *ſive Rubigo*, & *Proſerpina.*

Indigetes, qui de Republica bene meriti eſſent, in his *Caſtor* & *Pollux*, *Æneas*, *Hercules*, *Romulus*, & *Cæſares*, Apotheoſi quadam in Deos relati, cujus Apotheoſeos ritum moremq́ue egregiè Heriodanus in Severo explicavit. Hi ferè, quo major eſſet auctoritas, nomina mutabant, ut hodie Pontifices ad S. Petri Cathedram evecti. Sic *Quirinus* dictus *Romulus*; *Rhea*, quæ & *Sylvia*, *Deûm mater*; *Leda Nemeſis.*

Alios autem aliæ gentes Deos Deaſq́ue propriè coluerunt, Romani *Faunum*, Veneti *Diomedem*, Pœni *Vraniam*, Mauri *Iubam*, *Iſidem* Ægyptii, *Gabinum* Macedones, Germani *Thuiſconem*, alii alios.

Erant & Urbium Dii proprii ac patrii,

trii, quos & Advenas primùm ſalutare ſolitos ex antiquitate clarum eſt, ut infrà in *Genio* dicemus; hinc etiam *Tutelares* habiti. De his Tibullus:

Et tamen ante omnes Martem coluêre priores,
Hoc dederat ſtudiis bellica turba ſuis.
Pallada Cecropidæ, Minoia Creata Dianam,
Vulcanum tellus Hypſipylæa colit.
Junonem Spartæ, Pelopeiadeſque Mycenæ,
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat, quia præſidet armis,
Arma feræ Genti remque decuſque dabunt.

Et vetus Poëta in Cuſtodem hortorum:

Dodona eſt tibi Juppiter ſacrata,
Junoni Samos, & Mycena Diti,
Undæ Tænaros æquoriſque Regi,
Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius orbis umbilicum,
Cretem Delia, Cynthioſque colles,
Faunus Mænalon, Arcadumque ſilvas,
Eſt tutela Rhodos beata Solis,
Gades Herculis, humidumque Tibur,

Cy-

AD LECTOREM.

Cyllene celeri Deo nivoſa,
Ennææ Cererem nurus frequentant,
Tardo gratior æſtuoſa Lemnos,
Raptam Cyzicos oſtreoſa Divam,
Formoſam Venerem Gnidos, Paphoſque
Mortales tibi Lampſacum ſacrarunt.

Quorum *Tutelarium* efferre nomina, ne ad hoſtes, qui eos evocarent, accederent, nefas putábatur, ut ex Solino polyhiſtore colligitur, de Valerio Sorano. Moris enim erat obſeſsâ urbe *Tutelares* Deos venerari, atque evocare piaculis, ne in ſervitutem quaſi redigi viderentur, quibus propitiatis urbs in hoſtium obſidentium poteſtatem citius veniret. Virg. 11. Æneid.

Exceſsêre omnes adytis, Ariſque relictis
Dii, quibus imperium hoc ſteterat. ——

Ubi Servius aliiq́ue Interpretes legendi, & Macrobius lib. III. cap. XI. Saturn.

turn. Hinc factum ut & idolomaniâ quadam Deos ſuos partim colligarint, ne avolarent, partim plumbo baſibus affixerint: Tyrii Apollinem, quem magnâ veneratione tutelarem habuerunt, ne urbem deſereret, aureâ catenâ devinxêre, ut ſcribit Diodorus Siculus lib. XVII. & Q. Curtius. Lacedæmonii Martis Simulacrum vinculis colligabant, teſte Pauſania in Laconicis: Athenienſes Victoriæ Deæ alas, ne avolaret, adimebant.

Arma quoque Dii propria habuerunt, ut apud Poëtam Ithyphallicum:

Fulmina ſub Jove ſunt: Neptuni fuſcina telum,
Enſe potens Mars eſt: haſta Minerva tua eſt.
Sutilibus Liber committit prælia Thyrſis:
Fertur Apollineâ miſſa ſagitta manu:
Herculis armata eſt invictâ dextera clavâ, &c.

Quin etiam arbores, de quibus Maro in Melibæo:

AD LECTOREM.

Populus Alcidæ gratiſſima: Vitis Jaccho:
Formoſæ Veneri Myrtus: ſua Laurea Phœbo.

Martialis lib. I.

Quid poſſunt hederæ Bacchi dare? Palladis arbor
Inclinat varias pondere nigra comas.

Ad quem verſum Nic. Perottus Epiſcopus Sipontinus hos verſus, ſive Avieni, ſive à ſe compoſitos (ut refert Ant. Auguſtinus Vir Clar. Dialogo v. Antiquitatum) adfert:

Olim quas vellent eſſe in tutela ſua
Divi legerunt arbores. Quercus Jovi,
Et Myrtus Veneri placuit, Phœbo Laurus,
Pinus Neptuno, Populus celſa Herculi.

Gabriël verò Faërnus Cremonenſis in centum Fabulis metro conſcriptis:

Legêre proprias Dii ſibi quondam arbores,
Quam quiſque vellet eſſe in tutela ſua:
Quercum ſupremus Juppiter, Myrtum Venus,
Pinum humidi Tridentifer rector ſali,
Apollo Laurum, Populum excelſam Hercules.

SCRI-

SCRIPTORUM VETERUM ac recentium, qui ex profeſſo Deorum Gentilium Hiſtorias vel Imagines deſcripſerunt, Elenchus.

VETERES.

Apollodorus Athenienſis, de Deorum origine.
M. Tullius Cicero, de naturâ Deorum.
Phurnutus, ſive, ut alii, *Cornutus*, ſpeculatio de Deorum naturâ.
Philoſtratus, de Iconibus.
C. Julius Higinus, Fabularum liber.
Albricus Philoſophus, de Deorum Imaginibus.
Pauſanias in ſua Græcia admodum frequens eſt in deſcribendis Deorum ſtatuis.

Apologiæ pro Chriſtianis.

GRÆCORVM:

Juſtini Martyris.
Latiani.
Theophili.
Athenagoræ.
Theodoreti.
Hermiæ Philoſophi.

LATINORVM:

Tertulliani.
Cypriani.
Auguſt. de Civit. Dei.
Minutii Felicis.
Arnobii.
Lactantii.

NEOTERICI.

Joannes Bocatius, de Genealogia Deorum.
Lilius Gregorius Gyraldus, de Diis gentium.
Julianus Aurelius, de cognominibus Deorum.
Georgius Pictorius, Apotheoſim.
Melchior Barlæus Antverpianus, de Diis gentium lib. III. carmine Elegiaco.
Vincentius Catarrus, de imaginib. Deorum Italicè.
Gulielmus Choulius, de Imaginibus Deorum & natura. Gallicè.
Vlyſſes Aldrovandus, de Statuis urbis Romæ, Italicè.
Fulvius Vrſinus Romanus, de Familiis Romanorum, & Imagines Heroum.
Antonius Auguſtinus, XI. Dialogis Antiquitatum Hiſp. & Italicè.
Epitheta Deorum Græca *Conradi Dinneri*.
Latina *Joannis Raviſii*, & *Baſilii Zanchi*.
Joannes Goropius Becanus multa de Diis in operib. ſuis.

DEORVM

DEORUM DEARUMQ.

INDEX.

Æſculapius. 80
Apollo. I. 14
Apollo. II. 17
Bacchus. 88
Bonus Eventus. 114
Canopus. 83
Caſtor & Pollux. 100
Ceres. 60
Ceres. II. 63
Clementia. 157
Concordia. 145
Cupido. 97
Cybele. 42
Diana. 72
Felicitas. 136
Feronia. 54
Fides. 139
Flora. 168
Fortuna Antias. 122
Genius Pop. Rom. 108
Hercules. 91
Honor. 116
Janus. 77
Iſis. 124
Juppiter. 4
Juppiter Ammon. 6
Juppiter Anxur. 9
Juno Regina. 45
Juno Soſpita. 48
Juſtitia. 133
Libertas. 148
Libera. 151

Mars. 39
Mercurius. 36
Moneta. 51
Neptunus. I. 24
Neptunus. II. 27
Pallas. 66
Pan. 94
Pax. 142
Penates. 103
Pietas. 159
Pluto. 30
Quirinus. 106
Roma. 127
Salus. 162
Sarapis, ſeu Serapis. 86
Saturnus. 1
Sol. 20
Sol invictus. 22
Sors. 119
Spes. 154
Terminus. 111
Ve Juppiter. 12
Venus. 69
Veſta. 57
Victoria. 165
Virtus. 130
Vulcanus. 33

DEORUM

DEARUMQUE

LIBER I.

DII DEÆQUE,

Primi & Magni.

Apollo.
Ceres.
Cybele.
Diana.
Feronia.
Juppiter.
Juppiter Ammon.
Juppiter Anxur.
Juno Regina.
Iuno Soſpita.
Mars.
Mercurius.
Moneta.
Neptunus.
Pallas.
Pluto.
Saturnus.
Sol.
Sol invictus.
Ve Juppiter.
Venus.
Veſta.
Vulcanus.

SATVRNVS Cœli & Veſtæ ſive Terræ filius, quem Principem Deorum vana Carthaginen-ſium venerata eſt Religio.

SATVRNVS dictus, ut ait Iſidorus, quòd hieme, quæ illi ſacrata eſt, homines ſaturet, vel quòd annis ſaturetur, ut Cicero teſtatur, vel quòd ſe liberis devorandis ſaturet, vel à ſatu, ut Macrobio placet, quia peritiam ruris & ſatorum primus edocuit, agroſque ſtercorando in melius commutavit: Maro à vitibus ſatis, *Vitiſatorem* nominat:

Vitiſator curvam ſervans ſub imagine falcem.

Aurea ſub hoc Rege fuiſſe ſæcula fabulantur Poëtæ, ut idem Maro, Heſiodus, & Ovidius. De hoc multorum ſententias colligit Sextus Aurelius Victor libello de origine urbis Romæ.

Κρόνος autem à Græcis dictus, quia tempori præeſt, quod illis χρόνος, unde Naſo:

Tempus edax rerum, tuque invidioſa vetuſtas
Omnia deſtruitis.

Hinc Luciani Cronoſolonis epiſtolæ Saturnalibus dictatæ, quò referenda, quæ initio Saturnalium Macrobius attulit, quem feſtum diem *dierum optimum* vocavit Catullus: hinc & Liberos devoraſſe fabulantur, pro quibus lapidem ſubjiciebant, qui Græcè Βαίτυλος dicebatur, teſte Lactantio, & in Iſidori vita, Photio Patriarcha

in

in μυριοβίβλῳ, quem *Terminum* putarunt eſſe, & *Abadir* à Latinis dictum, auctor eſt Priſcianus: *Abadir*, inquit, *Deus eſſe dicitur & lapis, quem Saturnus devoraſſe dicitur pro Jove, quem Græci* Βαίτυλον *dicunt*. Et Heſychius: Βαίτυλος dicitur ſaxum illud faſciis revinctum, quod pro Jove devoraſſe dictus eſt Saturnus. Sed de Termino lapide lib. II.

Saturni temporibus, hoc eſt, aureo ſæculo, nullus hominum carnes comedit; ſed univerſi vixerunt frugibus & pomis. Auctor mihi D. Hieronymus contra Jovinianum.

IUPPITER dictus quaſi *Juvans Pater*, quod omnia juvare crederetur, Rheæ, Saturniique Filius, Heſiodo, Homero, Ciceroni.

Plu-

Plurima autem cognomina habuit, ut

Optimus max.
Olympius.
Univerſi anima.
Stator.
Caſius, Strabo lib. 16.
Eleus.
Dictæus.
Muſcarius.
Idæus.
Capitolinus.
Feretrius.
Pluvius.
Hecatombeus.
Panopheus.
Cretæus.

Jovem Lapidem Romani jurare conſueverant; aër quoque habitus eſt. Theocritus ad Battum:

Nunc pluit, & claro nunc Juppiter æthere fulget.

Pluviam quoque immittere creditus, Tibullus de Nilo:

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,
Arida nec pluvio ſupplicat herba Jovi.

Plura cognomina Orphei & Homeri hymni ſuppeditant, & Lilii Gyraldi Syntagmata, & Julianus Aurelius Belga: item Epitheta Græca Conradi Dinneri, Zanchi, & Joannis Raviſii.

Pingebatur ſpecie virili, trioculari, ſine auribus, ſiniſtra ſceptro, dextra fulmine armata, pedibus gigantes, quos domuit, calcans, aquila adſtante, quæ ei ſacra, & quæ Juvenem forma inſignem Ganymedem futurum pocillatorem ex Ida ſubvexit.

IUPPITER AMMON in Africa colebatur, à cujus arenis *Ammon* dictus. Liber enim pater, ut Mela refert, cùm per Libyam exercitum du-

duceret, ſiti fatigatus, Jovis patris auxilium imploravit, ſtatimque viſo ariete fons inter arenas effluxit; quod Liber conſpicatus, quò gratias patri referret, ei Templum eodem loco conſtruxit, ſimulacrumque capite arietino poſuit, quod notavit Servius in illud Virgilii:

Hic Ammone ſatus rapta Garamantide nympha.

Diodorus refert Oſiridem duo Templa Jovi aurea ſtatuiſſe, alterum majus Jovi cœleſti, alterum minus Jovi patri ſuo, quem quidam, inquit, *Ammonem* vocant. Q. Curtius lib. IV. Alexandrum duobus corvis præcedentibus, *Jovis Ammonis* Templum acceſſiſſe, ibique Sacerdotes eum *Jovis Filium* ſcribit appellaſſe, quod cognomentum teſte Agellio lib. XIII. cap. IV. Olympias mater moleſtè tulit.

Tradit Herodotus lib. II. Jovem, cùm nollet ab Hercule cerni, ab eo tandem exoratum, id commentum eſſe, ut amputato arietis capite, pelleque villoſa, quam ei detraxerat, induta, ſeſe Herculi oſtenderet. Atque inde factum, ut Ægyptii Jovis ſimulacrum arietina facie confingerent, & id ab Ægyptiis Ammonii acceperint.

Ab aliis *Ammon* dictus traditur, quod in bellis uſus ſit galea, cujus inſigne fuerit Arietis, unde

orta

orta ſit deinde fabula. Sunt qui aſſerunt ipſum cornua in utroque tempore habuiſſe, ac propterea Dionyſium ipſius *Ammonis* filium eodem fuiſſe aſpectu.

Cognominatus eſt hâc ratione Κερατοφόρος *Corniger*, quomodo eum Lucanus, & Surculus Papinius nominat: & Ovidius v. Metamorph.

—— *Heroidum numen, ſed Corniger Ammon.*

Plura Gyraldus Syntagmate II. Silius Italicus lib. III. & Beroſus lib. v.

IUPPITER ANXVRVS ſive ANXYRVS
Ejus meminit Virgilius lib. VII.

—— *queis Juppiter Anxurus arvis*
Præſidet; & viridi gaudens Feronia luco.

Quo loco Servius: *Circa tractum*, inquit *Campaniæ colebatur puer Juppiter*, *qui Anxurus dicebatur*, *quaſi ἄνευ ξυρȣ̃*, *id eſt ſine novacula*, *quia barbam nunquam raſiſſet*, *& Juno Virgo*, *quæ Feronia dicebatur*: de qua nos poſt paulò plura. Eſt autem fons in Campania, juxta Terracenam, quæ Urbs aliquando *Anxur* eſt dicta. Horatius Sat. v. lib. 1.

Lavimus ora manuſq; tua Feronia lympha,
Millia tum pranſi tria repimus: atque ſubimus
Impoſitum ſaxis latè candentibus Anxur.

Quos verſus explicans Porphyrio, ita ſcribit: *Quæ nunc Terracena dicitur* (Sic enim eſt in veteri lapide pro *Terracina*. Porphyrionis autem verba, cùm in vulgatis codicibus mutila ſint, ita proferemus, ut ſunt in vetuſtiſſimo libro exarata) *olim Anxur dicebatur*, *unde Jovem Anxurum colebant*, *cujus & Virgilius meminit*; *impoſitum ſaxis*, *quoniam illis temporibus adhuc Terracenenſis urbs in altiſſimo monte erat*, *unde poſteà in æquiorem locum depoſita eſt*, *ut non ſint ſolùm adhuc veſtigia ædificiorum in monte*, *ſed & murorum.*

Si

Si autem *ἀπὸ τοῦ ξυροῦ*, & à, ut Græci dicunt *ϛερητικοῦ μορίου* dictus ſit, non eſt dubium, quin *Axurus* legendum ſit, cùm apud Virgilium & Horatium, tum apud eorum interpretes Servium & Porphyrionem.

VEIVPPITER, qui & VEIOVIS dictus & VEDIVS ab Agellio & Martiano Capella, à *Ve* particula, quæ in compoſitione nunc mi-

minuit ut in *Vecors* & *Veſanus*, aliàs auget, ut *Vehemens*, *Vegrandis*, quaſi parvus Juppiter dicebatur. Vel quod nocendi vim habere crederetur, ut Agellius lib. v. cap. XII. *Simulacrum*, inquit, *Vejovis, quod eſt in æde ſita inter arcem & Capitolium, ſagittas tenet, quæ ſunt videlicet paratæ ad nocendum, quippe eum Deum plerique Apollinem eſſe dixerunt, immolaturque illi ritu humano Capra, ejuſque animalis figmentum juxta ſimulacrum ſtat.* Eodem pæne modo hic in nummo argenteo L. Cæſii depictus eſt.

Hunc Martianus Capella Plutonem cenſuit, eo quòd & hic *crudelis Dis* à Poëtis nuncupatur. Ovidius in Faſtis, *Jovem parvum ſine fulmine* vocavit.

APOLLO I. JOVIS & Latonæ filius, quem ab Jove oracula accipere canunt Virgilius, Tibullus, ex Æſchyli Tragœdia, quæ *Sacerdotes* inſcribitur.

Di-

Dicitur autem *Phœbus*, ut ait Heſiodus, à Phœbe Latonæ matre; vel ἀπὸ τοῦ φοῖταν βία, hoc eſt quod vi feratur; ut Cornificius; vel à ſpecie & nitore. Nam Græci φοῖβον purum & ſplendidum dicunt, auctores Macrobius & Heraclides Ponticus, vel ut alii volunt, quaſi φῶς τοῦ βίου. Quatuor autem præfuiſſe artibus dicitur, nam Cytharœdum primùm, ac cytharœdorum Deum putavit Antiquitas; deinde Medicinæ auctorem. Undè apud Ovidium.

Inventum Medicina meum, opifexq; per orbem
Dicor, & herbarum eſt ſubjecta potentia nobis.

Tum Jaculatorem & Sagittarium, poſtremò Vatem, & vaticinii Deum exiſtimavit. Qua de cauſa & Cotta apud Ciceronem III. de Natura Deorum, *Apollines* quatuor celebrat: *quorum antiquiſſimus is qui ex Vulcano natus Athenarum cuſtos dictus eſt; alter Corybantis filius, natus in Creta, cujus de illa Inſula cum Jove ipſo certamen fuiſſe dicitur: tertius Jove tertio natus & Latona, quem ex Hyperboreis Delphos aiunt adveniſſe: quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quòd ab eo ſe leges ferunt accepiſſe.* Hæc Cicero.

Porrò ſecundùm Porphyrium, triplicem hunc con-

conſtat habere poteſtatem, & eundem apud Superos *Solem*, apud homines *Liberum patrem*, apud Inferos eſſe *Apollinem*. Et hinc triplex circa ſimulacrum ornamentum, Lyra, qua cæleſtis harmonia oſtenditur: clypeus, quo terrenum numen indicatur: ſagitta quibus Infernus Deus & nocere creditus eſt. Unde & *Apollo* dictus ἀπο τοῦ ἀποβάλλειν. Sed plura ad *Apollinem* pagina proxima.

APOLLO II. Varia ei nomina & appellationes datæ:

Thymbræus.
Clarius
Grynæus.
Pataræus.
Delphicus.
Delius.
Actius.
Cynthius.
Palatinus.
Iſmenius.

Pythius verò dictus à Pythone Serpente ejus ſagittis confecto : quam fabulam Ovidius & Hyginus conſcripſerunt. Hinc ab Apolline Pythio *Pythia vates* Phœbas dicta eſt, quæ oracula & reſponſa ex antro reddita explicaret. Hinc etiam ludi *Pythia* dicti, in victoriæ memoriam inſtituti, ut Ovidius.

Néve operis famam poſſit delere vetuſtas,
Inſtituit ſacros celebri certamine ludos
Pythia perdomiti ſerpentis nomine dictos.

His verò ludis præmium primò pecunia, deinde corona fuit : nec in uno tantùm loco *Pythia* exercebantur, nam eadem etiam apud Megarenſes & Sicyonios inſtituta legimus.

Tauro autem in primis placabatur, unde Virgilius :

Taurum Neptuno, Taurum tibi pulcher Apollo.

Ludis quoque *Apollinaribus* XVIII. Auguſti à Roma-

manis, ex Carminum Sibyllinorum religione, Bove aurato, & Capris duabus albis auratis colebatur: alii Equo tradunt, ut celeritati ejus reſponderet, Lactantius lib. 1. Ovidius in Faſtis.

Parrhaſii apud Arcades Apollini Aprum immolabant.

Laurus illi ſacra, ut Poëtarum & vatum Principi, hinc Maro:

—— *ſua Laurea Phœbo.*

Vide Naſonem lib. 1. Transformationum de Daphnide.

SOl, qui idem *Phœbus* & *Apollo*, ut Soror ejus Diana Luna eſt, quæ & Lucina. Hujus effecta duo: alterum, quo calore temperato mor-

talium res juvat : alterum, quo jactu radiorum nonnunquam peſtiferum emittit virus, quæ lues peſtis eſt, & à Græcis ἐπιδημία & λοιμὸς vocatur, ut auctor eſt Homerus Iliados α. ubi Apollo peſtem caſtris Græcorum, ob raptam Chryſeidem Sacerdotis ſui filiam immiſit,

Hic *Hyperione* & *Thya* genitus, ut Pindarus & Heſiodus tradunt, Hyperione & Euryphaëſſa Sorore, ut Homerus. Hyperion verò Cœli Terræque filius, quæ & Titea dicta eſt, ſive unius Curetum matre Tite qui Solis ac Lunæ aliorumque aſtrorum curſus ac motus ſumma cura ex ſe percepit, aliiſque noſcendos tradidit, ideoque Solis ac Lunæ parens dicitur, veluti ipſorum naturæ contemplator: ut aſſerit Diodorus. At verò Pauſanias tradit Titana *Solis* fratrem fuiſſe, quòd Titanem regionem ad Aſopum flumen tenuerit: temporumque anni diligentiſſimus obſervator fuerit.

SOL INVICTVS. Inter Epitheta Solem *invicti* nomen ſortitum arbitror in numis Conſtantini Auguſti, fortè quod *Solem juſtitiæ* Chriſtum de-

deſignare voluerit, cujus & in monte Thabor transfigurati facies Solis inſtar reſplenduit, Matth. XVII. Sed nihil certò affirmare auſim: imò crediderim Numum hunc cuſum fuiſſe à Conſtantino, antequam ſe Chriſtianæ fidei adjungeret; nec planè à vero abhorret, nam hæc effigies, feritatem quandam gentilem refert. Utrum verius ſit, viderint alii. Solem autem *invictum* appellari crediderim, cùm quòd, etſi diuturno nocturnoq́ue curſu laboret, tantoq́ue hactenus tempore laborarit, indefatigabilis permanet: unde ἥλιος ἀκάμας Homero Iliad. ο. Non quòd non laboret, ſed laborem non ſentiat, ut ait Servius in illud Virgilii,

Hic canit errantem Lunam, Soliſq́ labores.

Heſiodus:

ἠελίῳ ἀκάμαντι τέκε ——

Tum etiam quòd ignis, quem in *Sole* adorabant gentes, in primis Perſæ, elementis cæteris in corporibus humanis prædominetur.

NEP-

NEPTVNVS I. Dictus *Neptunus*, quòd mare & terras obnubat, ut nubes cœlum, à *nuptu*, id eſt, opertione, ut Varro; à *nando*, ut Ci-

Cicero. à Græcis ποσειδῶν, quòd pedibus terram quatiat, à πoὺς videlicet, id eſt *pes*, & σείω *quatio*, & δῆ, pro γῆ Doricè, *terra*.

Conjugem illi attribuunt Poëtæ *Amphitriten*, quam & *pro mari* uſurpant, ut Naſo I. Metamorph.

> ——— *brachia longo*
> *Margine terrarum prorexerat Amphitrite.*

Auctor eſt Agellius lib. XV. cap. XXI. Antiquos vocaſſe *Neptuni filios*, immanes ac feroces homines, ab omni humanitate alienos, tanquam è mari genitos: cui & Servius in lib. III. Æneid. ſubſcribit de Harpyis cùm loquitur: *Neptunus*, inquit, *prodigiorum omnium pater eſt, & perinde etiam factum, ut quotieſcumque deſunt parentes, redeamus ad generalitatem. Sic & peregrinos Neptuni filios dicimus, quorum ignoramus parentes.*

Pingebatur autem variis modis, nunc pacatus & tranquillus; nunc commotus, ut apud Maronem I. Æneid.

> ——— *graviter commotus, & alto*
> *Proſpiciens, ſumma placidum caput extulit undâ.*

Nunc etiam nudus cum tridente, ut hîc vides;

nunc in veſte cærulea ; quæ maris colorem imitetur ; Lucianus in Sacrificiis Cyaneis capillis nigris, depingit. A Philoſtrato tamen in Imaginibus, cum Equis ſcilicet & Cetis in mari tranquillè deſcribitur incedere. (Equi autem ejus *Eriole* & *Glaucus*, ſive *Enceladus* & *Sthenon*, teſte Favorino.) Addit ei Hyginus in Delphino buccinam & fuſcinam : *Qui Neptuno*, inquit, *ſimulacrum faciunt, aut in manu aut ſub pede ejus Delphinum conſtituere videmus, quod Neptuno gratiſſimum eſſe arbitrantur.*

NEPTVNVS II. ut Cretes tradunt, primus navigandi arte inventa, claſſem inſtituit, cui eum Saturnus præfecit. Quapropter traditum

 eſt

eſt à poſteris NEPTUNUM imperaſſe mari, ſacraque ei à navigantibus fieri.

Addunt etiam hunc primum Equos domuiſſe, artemque equitandi ab illo traditam, & Equum tridente è petra Theſſaliæ eduxiſſe, unde *Hippius* & *Petræus* dictus. Vide Emblema 1. Hadriani Junii, & ejus ſcholia.

A NEPTUNO porrò *Neptunalia* dicta. Hujus enim Dei, teſte Varone, ſextæ Feriæ ſunt: Græci verò octavum cujuſque menſis diem NEPTUNO ſacrum eſſe voluerunt, ut Plutarchus in Theſeo; & inſtituta *Conſualia* à *Conſo* ejus cognomine.

Taurus ei immolabatur, unde Virgilius,

Taurum Neptuno, Taurum tibi pulcher Apollo.

Homerus in Odyſſea. *τάυρους παμμέλαινας*, *Tauros valde nigros* vocat, quo loco Interpres: *Tauros*, inquit, *propter maris violentiam*, *nigros verò*, *propter aquæ colorem* ex maris profundo. Pindarus in Olymp. *ταῦρον ἀργὸν* illi adſcribit: quem quidam *album* interpretatur, propter maris ſpumas; alii non *album*, ſed *florentem*, ſeu *nitentem*, aut *procerum* exponunt, verius autem, qui *velocem*, qui autem *album* prorſus errant, nam & Pindari inter-

terpretes *Nigros Tauros*, ei immolari volunt : Sic etiam Maro *Nigram pecudem* tempeſtati attribuit :

Nigram hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Niſyreus. Sed audiamus Poëtarum Principem, ex verſione Guarini:

Devenêre Pylum Nelei turribus altam,
Hic maris ad littus ſolennia ſacra fiebant,
Mactabantq́ nigros Neptuno in littore Tauros.

PLVTO SATVRNI filius ex Ope , id eſt Rhea, Jovis frater, unde & *Juppiter Stygius* & *Infernus* dictus , Inferorum Deus.

Dis

Dis autem dictus, quòd natura omnis, & terrena vis ipſi dicata ſit, ut ait Cicero, vel quaſi minimè dives, ut Fabius.

Funerum Sepulchrorumque inventorem facit Diodorus Siculus, hinc & *Silentum & mortuorum Rex* dictus eſt. Claudianus:

> ———— *Rex ipſe ſilentum*
> *Lethæo vehitur curru* ————

Cui currui idem quatuor Equos addit:

> *Orphnæus crudele micans Æthonque ſagitta*
> *Ocyor, & Stygii crudelis gloria Nycteus*
> *Armenti, Ditiſque nota ſignatus Alaſtor.*

Cupreſſus ei ſacra, vel quòd cæſa non repullulet; vel quod per eam funeſtæ oſtendebantur domus.

Nomina ejus ſunt:

Ἀΐδης.	*Arimanes.*
Ageſilaus.	*Eubulus.*
Lagetas.	*Clymenus.*
Axiocerſes.	*Quietalis.*
Chtonius Juppiter.	*Poſtulo.*
Soranus.	*Summanus, &c.*
Februus.	

Sum-

Summani autem nomine coli primùm temporibus Pyrrhi cœpit, ut ex Ovidio colligo:

Reddita, quiſquis is es, Summano templa feruntur,
Tunc cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.

M. Varro lib. de Lingua Latina ait à T. Tatio inter cæteros Deos *Summanum* poſitum. Conſule Plautum in Bacchid. Martianum & Feſtum.

Fuit ejus Templum prope Circum maximum, juxta Fanum Juventutis, cui Canes annua ſupplicia pendunt. Sacellum verò in Capitolio.

De raptu Proſerpinæ per Plutonem, legendus Claudianus.

Plutus autem, ne quis erret, alius Deus eſt, Divitiarum præſes, cujus titulo prima Ariſtophanis Comœdia inſcribitur. Vide Stobæum.

VUL-

VULCANUS Jove & Junone natus, ut canit Homerus, Heſiodus enim tantummodo Junone natum perhibet.

Hunc ferri, æris, auri, argenti, omniumq́ue quæ igne fabricantur artem inveniſſe tradunt, eamq́ue cæteros docuiſſe, quapropter harum rerum opifices omnes vota ſacraq́ue huic Deo maximè faciunt, eumq́ue in æternam memoriam accepti muneris VVLCANVM appellant; Diodorus.

Idem à Jove è cœlo dejectus in Lemnum Siciliæ Inſulam delapſus eſt, clauduſq́ue effectus, ut finxit Homerus. Sed arguatur ingratitudinis Juppiter, filium ſuum dejiciens, cujus olim opera in partu novo adjutus eſt, cùm ſecuri tumentem patris frontem & tempora aperuit. Claudus dicitur, quia per naturam nunquam rectus eſt ignis.

Cœlo itaque præcipitatus ſub terra Jovi fulmen fabricat, ejus autem Miniſtri Cyclopes ſunt, de quibus Maro.

Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro
Bronteſq́ue, Steropeſq́ue, & nudus membra Pyracmon.

Fuit ei conjux Venus, ut idem Maro VIII. Æneidos de Clypeo Æneæ, quem Venus ferens conjugis artem prædicat, eodemq́ue loci Æneas Veneris filius:

Cly-

—— Clypeum Vulcani dona parentis
Miratur.

Idem dictus eſt *Mulciber*, quod ignis omnia mulceat ac domet, auctore Macrobio, hinc Lucanus:

Ora ferox Siculæ laxavit Mulciber Ætnæ.

Leguntur in Vulcanum Hymni duo, alter Orphei, Homeri alter.

Vulcano cùm ſacrum fiebat, omnia igne abſumebantur: id quod *Proterviam* dicebant. Nam niſi victima, & quodcumque ſupereſſet, igni datum fuiſſet, Sacrificium pollui putabatur.

MERCVRIVS Jove & Maia genitus, Homero, & Heſiodo. Quinque *Mercurios* vetuſtas coluit, referente Cicerone : *Mercurius unus* Cæ-

Cœlo patre, Die matre natus, cujus obſcœnius excitata natura traditur, quòd aſpectu Proſerpinæ commotus ſit. Alter Valentis & Phoronidis filius is, qui ſub terris habetur: idem Trophonius: Tertius Jove tertio natus & Maia, ex quo & Penelope Pana natum ferunt. Quartus Nilo patre, quem Ægyptii nefas habent nominare. Quintus, quem colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemiſſe, ob eamque cauſam in Ægyptum profugiſſe, atque Ægyptiis leges & litteras tradidiſſe. Lactantius Grammaticus, quatuor tantùm numerat.

Mercurius verò dictus à *Mercibus*, hunc etenim negotiorum omnium exiſtimabant Deum. Hyginus refert quintam ſtellam ex errantibus *Mercurii* nomine appellatam. Hæc autem ei data creditur, quòd primus menſes inſtituerit, & ſiderum curſus præviderit.

Hunc, auctore Diodoro, primùm verba in ordinem redegiſſe, & multis indidiſſe rebus nomina proditum eſt. Fuiſſe quoque litterarum inventorem aiunt, inſtituiſſeque Sacrificia ſingulis Diis: aſtra autem obſervavit inprimis, vocumque concentus invenit. Item Palæſtram, numeros, trium chordarum Lyram, ad ſimilitudinem trium anni Temporum.

Quin etiam verborum interpretationem Græ-

cos edocuit, unde & eum ἑρμῆν, id eſt *Interpretem* appellarunt.

Præterea tribuuntur *Mercurio* præconia, diſſidia, & fœdera, quæ in bello fiunt. Præcones quoque adjiciuntur, qui internuntii eſſe ſolent, ob eamque rem ab hoſte tuti.

Menſuram inſuper ac pondus, & mercaturæ quæſtum eum ferunt reperiſſe.

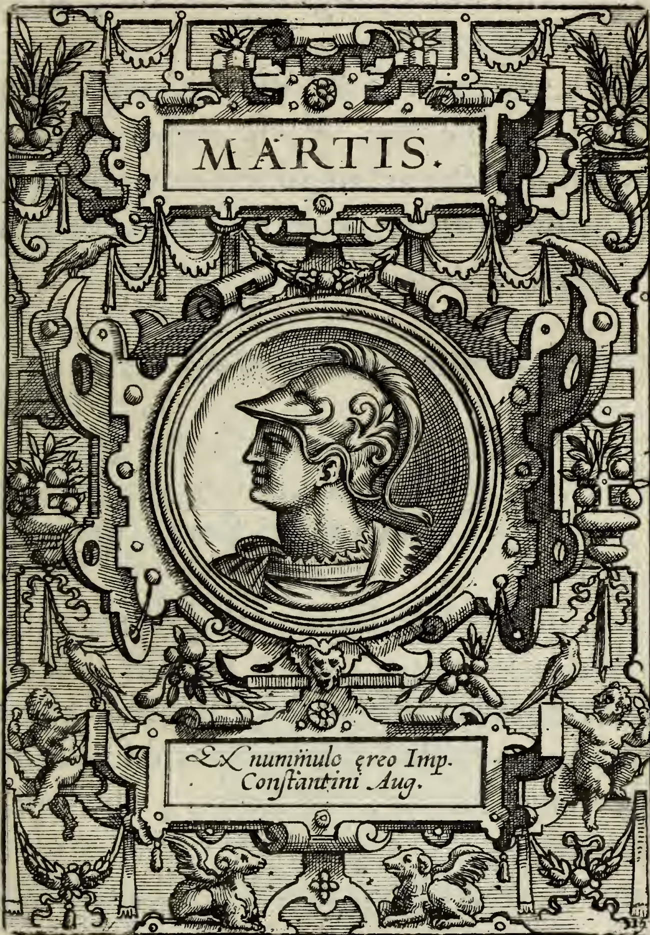
Pingebatur autem cum pileo, & talaribus, manibus virgam tenens, Virgilius Æneid. IV.

——— & primùm pedibus talaria nectit
Aurea. ———

Et paulò pòſt:

Tum Virgam capit, hac animas ille evocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit.

Mercurio, ut aliis Diis certa immolabantur membra, ſic lingua ei dicabatur. Lege Apollonii Rhodii Commentaria Græca.

MARS. M. Varro tradit *Martem* hinc vocatum, quòd maribus in bello præſit. *Mavors* verò, ut ait Cicero, quòd magna vertat: vel

vel, ut Servius notat, figuratè dicitur, ut *Induperator*, pro *Imperator*.

Creditus eſt frater Bellonæ, ideoq́ue vocatus eſt ἐνυάλιος, ab Ενύῳ, id eſt *Bellona*: & quia potiſſimùm delectatur ſanguine humano, à Græcis nominatus eſt αἱμοχαρὴς, à Latinis *Sanguineus*. Virgilius XII. Æneid.

Sanguineus Mavors clypeo increpat. ——

Natus autem, ut Heſiodo placet, Jove & Junone; & ut Ovidio, ex Junone ſine viro conceptus in campis Oleniis tacto flore, quem indicavit Flora.

Hunc, inquit Diodorus, fabulæ tradunt, primùm fabricatis armis milites armaſſe, & Deorum adverſarios interficiendo, bellandi pugnandiq́ue artem invexiſſe. Romani porrò ſummo cultu hunc venerabantur, & Latini, ut ſuprà ex Tibullo docuimus, quòd exiſtimarent parentem eſſe Romuli, Sacerdoteſq́ue Salios illi attribuebant, & carmina Saliaria.

Ardentem verò eum effingebant, nunc in curru, nunc in Equo, armatum haſta & flagello; ardentem quoque addito gallo, militum vigilantiam oſtendebant. Iſidorus ſcribit *Martem* nudo pe-

pectore effingi ſolere, quòd quiſque in bello ſe morti intrepidè objicere deberet.

Equos binos ei dat Homerus δεῖμον & φοῖβον *Pavorem* & *Timorem*. Quintus tamen Calaber quatuor nominat, nomina hæc ſunt: Æthon, Phlogius, Combos & Phobos. *Gradivus* & *Quirinus* apud Latinos duo præcipuè *Martis* nomina fuerunt: hoc quidem, dum tranquillus mitiſque eſſet: illud, dum in armis ſævus. A Romanis October Equus illi immolabatur in campo Martio, idibus Octobris ſummâ religione. Latini Lupum dicabant, Luſitani Hircum, Galli Ciſalpini Verrem.

CYBELE. Quam Phryges CYBELEM appellarunt, eam alii

Bonam Deam.	*Deorum matrem.*
Opem.	*Berecynthiam.*
Magnam matrem.	*Veſtam.*
Mygdoniam.	*Semelem.*
Idæam.	*Antæam.*
Dindymenen.	*Peſinuntiam.*
Tellurem.	*Pylenam, &c.*

Hæc θεὸς γυναικέια (ut Plutarchus in Cæſ. & Macrobius) dicebatur, quòd mulieribus ſolis adire ejus Sacra, quæ in operto fiebant, fas eſſet, hinc dictum à Satyrico:

—— *Nota Bonæ ſecreta Deæ.*

Et à Tibullo:

Sacra Bonæ maribus non adeunda Deæ.

Quæ tamen à P. Clodio homine ſpurciſſimo, ut Cicero de Aruſpic. reſponſ. Plutarchus, aliique teſtantur, ſunt violata. Qua de re & L. Seneca in Epiſtolis: *Credat*, inquit, *aliquis pecuniam eſſe verſatam in eo judicio, quo reus erat Clodius, ob id adulterium, quod cum Cæſaris uxore in operto commiſerat, violatis religionibus ejus Sacrificii, quod pro populo fieri dicebatur.*

Kal. Maiis ejus feriæ agebantur, unde ei nomen *Maia.*

Turrita autem pingebatur, ut hic vides, quia eadem Tellus Dea eſt; hinc Propertius:

Claudia turritæ rara miniſtra Deæ.

Virgilius:

Invehitur curru Phrygias turrita per urbes.

Papinius:

Ille Phryges lucos matri penetralia cædit
Turrigeræ. ——

Hujus ſimulacrum à Gallis Sacerdotibus, & Curetibus, cum tympanis, buxo, tibia comitantibus, in curru à Leonibus vehebatur; ut Virgilius III. Æneid.

Et juncti currum dominæ ſubiêre Leones.

Et Ovidius Metamorph. XIV.

Sancta Deûm genitrix tinnitibus æthera pulſi
Æris & inflati complevit murmure buxi,
Perq; leves domitis invecta Leonibus auras.

IUNO REGINA. Juno quod cæteris dignitate Deabus præſtare putaretur, *Regina* dicta eſt, ut Virgilius Æneidos 1.

Aſt ego, quæ Divûm incedo Regina, Joviſq;
Et ſoror & conjux ————

Publius Victor in XIII. Romanæ urbis regione *Junonis Reginæ* Templum nominat, quod à Camillo Dictatore Veiis captis dedicatum eſt. Livius lib. V. *Cùm jam*, inquit, *humanæ opes egeſtæ à Veiis eſſent, amoliri tum Deûm dona, ipſoſque Deos, ſed colentium magis quàm rapientium modo cœpêre. Namque delecti ex omni exercitu juvenes, purè lautis corporibus, candidâ veſte, quibus deportanda Romam Regina Juno aſſignata erat, venerabundi Templum iniêre, primò religiosè admoventes manus, quod id ſignum more vetuſto, niſi certæ gentis Sacerdos attrectare non eſſet ſolitus: deindè cùm quidam ſeu ſpiritu divino tactus, ſeu juvenili joco,* VISNE ROMAM IRE JUNO? *dixiſſet, annuiſſe: cæteri* ROMAM *conclamaverunt. Inde fabulæ adjectum, vocem quoque dicentis* VELLE *auditam. Motam certè ſede ſua parvi molimenti adminiculis, ſequentis modo, accepimus, levemque ac facilem tranſlatu fuiſſe, integramque in Aventinum æternam ſedem ſuam, quo vota Romani Dictatoris vocaverant, perlatam, ubi Templum ei poſtea idem, qui voverat, Camillus, dedicavit.* Hæc penè eadem Lactantius lib. II. Inſtitut. Divin. *Junonis Monetæ* attribuit.

Quo

Quo autem ritu Camillus ei dedicaverit, copioſiùs in ejus vita Plutarchus.

Alterum quoque ei Templum, ſcilicet in Capitolio, quod Cn. Flaminius bello adverſus Ligures voverat, Livius idem attribuit.

Plinius refert Pictorem quemdam *Junonis Reginæ* Templi Ardeæ, Romana civitate donatum, de quo hi Verſus apud eundem exſtant:

Dignus digna loco picturis condecoravit
Reginæ Junonis ſupremæ conjugis Templum,
Marcus Ludius Elotas Ætolia oriundus,
Quem nunc & poſt, ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

Quos Verſus ego eo libentiùs adſcripſi, quo Lector agnoſcat antiquitatem, quàm ſimplici & incondita uteretur dicendi figura.

IUNO SOSPITA. Lanuvii hæc in primis colebatur, idq́ue magno cultu, teſte Livio, cujus ſimulacrum (ut hîc etiam vides, cum pelle

ca-

caprina, haſta, ſcutulo & calceolis repandis effingebatur, ut de natura Deorum ſcribit Cicero. Livius quidem lib. VIII. ab V. C. *Lanuvinis*, inquit, *civitas data, ſacraque ſua reddita cum eo, ut ædes luc uſque Junonis Soſpitæ communis Lanuvinis municipibus cum Populo Romano eſſet*. Item lib. XXXIX. In æde, *Junonis Soſpitæ* Lanuvii cum horrendo fragore ſtrepitum editum refert.

Publius verò Victor in X. urbis regione, hoc eſt in Palatio, ædem Matris Deûm commemorat, cui fuerit conterminum delubrum SOSPITÆ JUNONIS. Meminit & Tullius in oratione pro L. Muræna, cui Coſſ. ait ſacrificare ſolitos. Silius Italicus lib. XIII.

Lanuvio generate, inquit, quem SOSPITA JVNO
Dat nobis, Milo, Gradivi cape victor honorem,
Tempora murali vinctus turrita corona.

De eodem Dictatore Lanuvino Milone, in Miloniana Cicero & Aſconius.

SOSPITÆ autem JUNONIS delubrum dicatum lib. II. Faſtorum cecinit Ovidius Kalendas Februarii.

Antiqui verò non SOSPITAM, ſed *Siſpitem* dicebant, unde Feſtus: *Siſpitem Junonem*,

quam vulgò SOSPITEM *appellant, Antiqui uſurpabant, cùm ea vox ex Græco videatur ſumpta, quod eſt* σὼζω.

Illud præterea par eſt, ut Lectorem moneam, cùm de SOSPITA agunt Scriptores, pro *Lanuvio*, Lavinium plerumque perperam ſcribi, repugnante ſyllaba, ut apud Ovidium in Faſtis & Silium Italicum lib. XIII. Hinc aliqui eandem hanc cum Sotera Minerva ponunt, in Ariſtotelis teſtamento, quod eſt apud Laërtium.

MONETA. Junonem Monetam Valerius Maximus & Lactantius lib. II. Inſtit. Divin. agnoſcunt, attribuuntque ea, quæ Livius

Junoni Reginæ. M. Cicero 1. de Divinat. hanc Monetam à monendo cognominatam putat. Nam cùm multò ante captam urbem à Gallis terræ motus factus eſſet, ferunt vocem exiiſſe à Junonis Templo, quod erat in arce, ut de Sue plenâ fieret procuratio.

Hujus crebra in Scriptoribus mentio. Lucanus,

Numina miſcebat Caſtrenſis Templa Monetæ.

Ovidius à Camillo in Manlii domus loco dedicatum prodidit:

Arce quoque in ſumma Junoni *Templa* Monetæ
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manli fuerat, qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Jove.

Scribit Macrobius Kalendas Junii ædem Junonis Monetæ dicatam fuiſſe. T. Livius in VII. ab v. c. ait, L. Furium creatum Dictatorem contra Auruncos, quòd bellum à repentina populatione ereptum eſt, inter ipſam dimicationem ædem Junoni Monetæ voviſſe, cujus damnatus voti victor fuit.

Sunt qui in Aventino, ſunt qui in Capitolio hanc

hanc ædem memorant fuiſſe. De his vide P. Victorem. In hujus æde libri lintei aſſervabantur, quibus Imperii Romani fata continerentur. Nec deſunt, qui, quæ MONETÆ attribuuntur, ad *Aium Locutium* referant, qui à Petro Crinito, & Lilio Gyraldo Syntagmate III. refelluntur.

Suidas homo Græcus de MONETA aliam hiſtoriam refert, ait enim Romanos, cùm pecuniâ indigerent in bello Tarentino, oraſſe JUNONEM, quæ illos monuit, ſi Juſtitiæ armis uterentur, pecuniam eis non defuturam, quod cùm Romanis rectè accidiſſet, MONETAM JUNONEM veneratos eſſe.

FERONIA, Juno à pleriſque credita. Servius enim Grammaticus ait : *Apud Circeos & Rutulos* JUNO *virgo colebatur*, *quæ* FERO-

NIA

NIA *dicta eſt*, ad illud Virgilii lib. VII.

— & viridi gaudens FERONIA *luco.*

quo loco & *Juppiter Anxur* colebatur, de quo ſuprà.

FERONIÆ verò Templum ſummo cultu fuiſſe, teſtis eſt hiſtoria. Scribit enim T. Livius, Hannibalem divitiis & donariis illud ſpoliaſſe, intactum ob religionem ante id tempus; & ait, cùm prodigia procurarent; ſtatutum fuiſſe, ut libertinæ mulieres, unde FERONIÆ donum daretur, pecuniam pro facultatibus ſuis conferrent. Dionyſius Halicarn. lib. II. dicit Lacedæmonios ob duras Lycurgi leges patriæ cedentes, & multis tempeſtatibus jactatos, Diis voviſſe, ut quamcumque primùm terram attigiſſent, in ea ſe ſedes poſituros: & primùm circa Pomentinos conſiſtentes, locum ab æquorea latione FERONIAM nuncupaſſe, & huic Deæ ædem conſtruxiſſe, cui vota nuncuparunt. Idem Dionyſius in bello quod Tullus cum Sabinis geſſit, hujus etiam meminit, quam quoſdam Græcè nunc φιλοςέφανον alii περσεφώνην appellare ſcribit.

Tradit Plautus in Amphitryone FERONIAM, Deam libertorum eſſe, cujus in Templo raſo capite pileum accipiebant.

Aliam

Aliam verò Strabo lib. v. Geograph. Feroniam innuit, quam ſub montem Soractis collocat in civitate ejuſdem nominis *Feronia*, cujus admirabilem ſacrificandi ritum exponit. Nam qui ejus numine (inquit) afflantur, nudis pedibus prunas, & copioſum obambulant nullâ læſione cinerem: Quamquam Maro xi. hæc potius Apollini tribuat, apud quem Aruns ita precatur:

Summe Deûm, & ſancti cuſtos Soractis Apollo
Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
Paſcitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores mediâ premimus veſtigia prunâ.

Vide Silium Italicum lib. xiii. Punicorum & Horatium Sermonum lib. ii.

VESTA Saturni & Rheæ filia, quæ prima ædificandi artem inveniſſe fertur, teſte Homero, Orpheo & Diodoro. Ab Antiquis multa

veneratione culta, nunc eam ignem, nunc terram exiſtimantibus, ut docet D. Auguſtinus de Civitate Dei lib. iv. & Ovidius in Faſtis:

Veſta eadem eſt & Terra: ſubeſt vigil ignis utrique
Significant ſedem Terra focuſq; ſuam.

Idem paulò poſt:

Stat vi Terra ſua, vi ſtando Veſta vocatur.

Quidam non à vi ſtando, ſed à veſtiendo, quòd Terra variis tum herbis, tum plantis, cæteriſque veſtiatur. Phurnutus: *Ignis*, inquit, *ſemper vivens Veſtæ attribuitur, quòd & ipſa videatur exiſtens eſſe.* Et M. Cicero ii. de Natura Deorum: *Veſtæ nomen à Græcis: ea enim eſt quæ ab illis ἑστία dicitur: vis autem ejus ad aras & focos pertinet.* Apud Troianos olim culta fuit, unde Virgilius de Hectore:

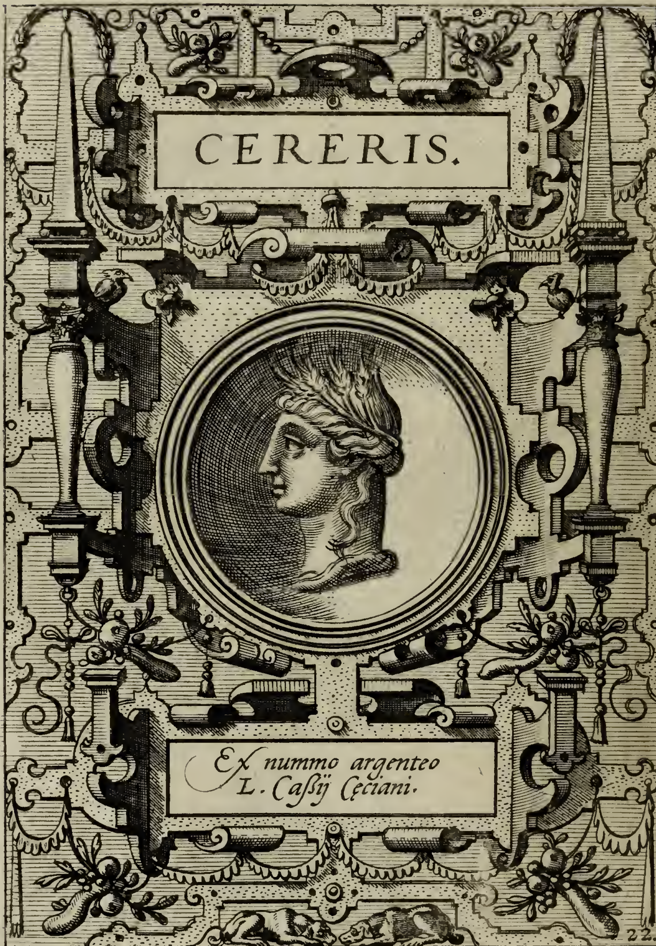
Sic ait, & manibus vittas, Veſtamque *potentem,*
Æternumq; aditis effert penetralibus ignem.

Sed cùm *Veſta* ignis putaretur, Virgo etiam dicebatur: unde & Virgines ejus jure miniſterio adhibebantur, quæ ſacrum ignem cuſtodirent, *Veſtales* appellatæ. Silius:

Et

Et vos virgineâ lucentes ſemper in ara
Laomedonteæ Troiana Altaria flammæ.

Veſtales ergò Virgines (teſte Cicerone lib. II. de Legibus) annos XXX. virginitatem perpetuumque ignem ſervabant, ſin minus, vivæ in terram defodiebantur. Macrobius lib. III. *Veſtam* de numero Penatium eſſe ait, aut certè eorum comitem, adeò ut & Conſules & Prætores & Dictatores cùm inirent Magiſtratus, Lavinii rem divinam faciebant *Penatibus* pariter & *Veſtæ*. Non abſimile quod Pomponius Lætus lib. VI. *Veſtalem ignem cum Penatibus, Æneas è Troia in Latium tulit, condito Lavinio, Veſtæ ædem ſacravit.* Pingebatur verò *Veſta* mulieris forma ſedentis, & geſtantis tympanum, quòd Terra ventos intra ſe contineat.

CERES. Cererem M. Varro à creando derivat, quaſi omnium frugum creatricem, quam ideò Tegeatæ *καρποφόρον* *feracem* ſeu *frugiferam* dixe-

dixerunt : à gerendo primâ litterâ immutatâ M. Tullius. Nam fruges gerit vel ſpicas , ut in hoc L. Caſſii nummo. Prima enim fruges earumque uſum adinvenit , hominesque docuit , cùm ſilveſtri prius glande veſcerentur , ut eleganter Herodotus lib. VI. Plinius lib. VII. & V. Transformationum Naſo :

Prima CERES *curvo glebam dimovit aratro;*
Prima dedit fruges alimentaq; mitia terris.

Eadem lib. V. Biblioth. Diodorus , qui & Leges Juraque eandem inveniſſe teſtatur , inde θεσμοφόρον quaſi *Legiſlatricem* dictam , quòd ibidem Poëta :

Prima dedit Leges Cereris ſunt omnia munus.

Eſt autem Rheæ & Saturni filia , ut Heſiodus. πάντα γὰρ ἐκ γῆς προέρχεται. Hæc Jaſio Heroi filium πλοῦτον peperit.

Appellata eſt etiam *Eleuſinia* , quia Eleuſi Atticæ oppido colebatur, unde P. Virgilius:

Tardaq; Eleuſinæ matris volventia plauſtra.

Arcana illic & myſtica ſacra peragebantur, quæ

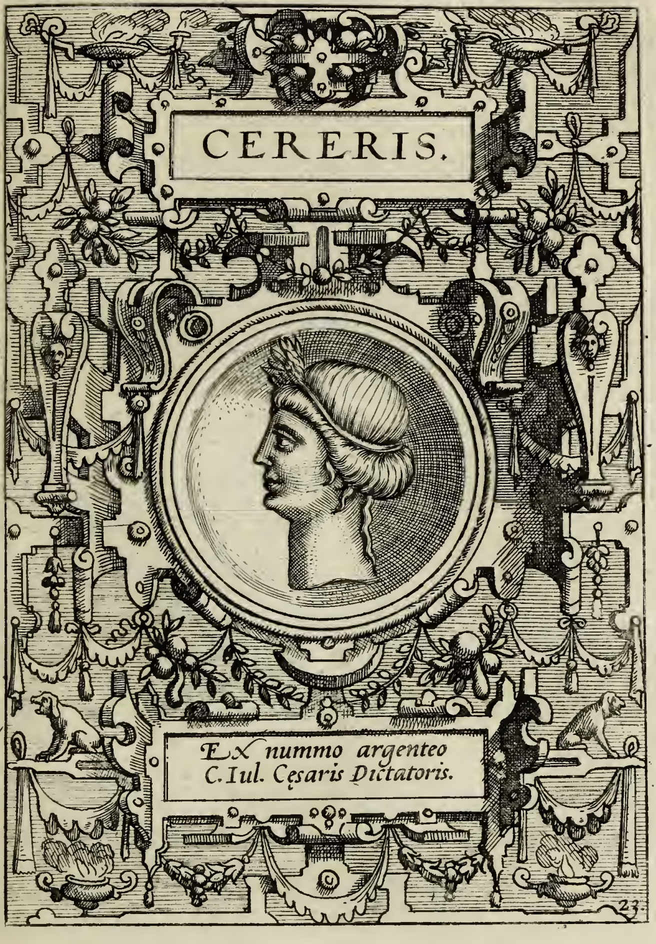
ſe ſomno monitum tacere refert Pauſanias. Adeò autem ſecreta fuêre, ut vulgò in taciturnos & ſecretos homines proverbium jactaretur Αττικοὶ τὰ ἐλευσίνια, vide Chiliades magni illius Eraſmi Roterodami. Facibus verò accenſis & tedis peragebantur, quibus ſolicitudinem ejus in quærenda filia Proſerpina exprimebant.

Hac de re integro Poëmatio CL. Claudianus Poëta venuſtiſſimus.

Nominata autem his nominibus.

Ennæa.
Catinenſis.
Achæa.
Pylagora.
ἐπωπὶς.

Tedifera.
Ompnia.
Melæne.
Myſia.
Cthonia.

CEres II. Cerealia v. Id. Aprilis ſiebant, ex Macrobio, & priſco Kalendario Romano. Quæ primùm Memmius Ædilis celebravit, de

de quibus Ang. Politianus Miſcelaneor. cap. LXXXV. qui quamvis ſcitu digna collegerit, in eo tamen erraſſe videtur, quòd eundem Memmium Ædilem cum C. Memmio Prætore fecerit. Fulvius verò Urſinus lib. de Familiis Romanis. C. Memmium, qui *Cerealia* primus fecit, C. Memmio, qui Imperator appellatus eſt, antiquiorem arbitratur, ſed Memmium III. virum, qui gentis monumenta celebrare voluit, utriuſque ſimul titulos denariis impoſuiſſe.

Pingebatur ab Antiquis CERES Matronæ habitu, cum ſpicarum & papaverum manipulo, quibus adjiciebatur colus, cum quo effingi CERES conſuevit, ut docet ex Orphei Porphyrius libello, cui *Antrum Nympharum* inſcriptio. Ita & ab Orpheo Proſerpina, quæ ſeminibus præeſt lanam faciens inducitur, veteribus peplum cœlum indigetantibus.

Colebatur potiſſimùm in Sicilia frugum feraciſſima, horreoque Populi Romani, cujus olim Regina fuerat, & in qua filiam à Plutone raptam amiſit: unde & à multis Siciliæ urbibus nomen adepta eſt, veluti *Ennææ*, ab Enna. Diodorus lib. II. narrat magnificentiſſimum Cereris Templum à Gelone Syracuſanorum Tyranno extructum fuiſſe. Erat in eo Cereris ſimulacrum ex mar-

more

more præclarum atque peramplum. Erat & alterum ejuſdem ſignum ex ære, ſingulari arte fuſum, ac omnium quæ in eo Fano erant, antiquiſſimum.

In ædis veſtibulo, duo quoque alia ſigna erant, unum Cereris, alterum Triptolemi. Nec mirum tot in unius Templo Cereris ſigna fuiſſe, cùm tanta ejus ibi eſſet religio, ut Enna non urbs, ſed tota Cereris Fanum videretur.

Lege Thomam Fazellum lib. x. de rebus Siculis.

Solent ejus Sacrificia mulieres candidis veſtibus frugum primitias libando peragere, quod in Metamorph. Poëta innuit:

Feſta piæ Cereris celebrabant annua matres,
Illa, quibus nivea velatæ corpora veſte
Primitias frugum dant ſpicea ſerta ſuarum.

PALLAS è ſummo Jovis capite quatiendo haſtam proſiluit, unde ei nomen PALLAS *ἀπὸ τοῦ πάλλειν* à *vibrando*, vel quòd *Pallantem* gi-

gigantem interfecerit : vel quòd in *Pallante* palude nata ſit : alii, quòd Semele fulmine icta, & Baccho per abortum edito, PALLAS infantis cor πάλλόμενον *ſaliens* Jovi attulerit.

Eadem MINERVA dicta, quòd bene moneat, hanc enim pro Sapientia ponebant alii, quod pingatur minitans armis, alii MINERVAM, quaſi MEMINERVAM dictam volunt.

Aërem Ægyptii nominatim PALLADEM eſſe prodiderunt, ac Jovis filiam, ob incorruptionem, Virginem, & quòd ſublimiorem locum occupet, è vertice Jovis prodiiſſe dici.

Armata pingitur, quòd Sapientia cum robore conjuncta plurimum valeat, teſte Cicerone. Hinc *Armipotens*, & *Armiſona* à Poëtis dicitur. Ovidius in Metamorph.

At ſibi dat clypeum, dat acutæ cuſpidis haſtam,
Dat galeam capiti, defenditur Ægide corpus,
Percuſſamq; ſuâ ſimulat de cuſpide terram
Edere cum baccis fœtum canentis olivæ.

Et Virgilius:

—— *Tum Numina ſancta precamur*
Palladis Armiſonæ.

Hanc Olivam cum Neptuno certans produxit,

 unde

unde ei ſacra, propterea quia perpetuò viridis, & neſcio quam glaucedinem referat: quodque Olei exemplo, nihil in ſe ſordidi humidique admixtum continentis, virginitas incorrupta perſeveret. Virgilius I. Georg.

—— Oleæque Minerva
Inventrix.

Tum etiam quòd hæc arbor pacis ſit ſymbolum, qua florente, *Minervæ* ſtudia effloreſcunt. Quin etiam hanc Legati præferunt pacem petentes, ut Virgilius.

Jamque Oratores aderant ex urbe Latina
Velati ramis oleæ, pacemque petentes.

Vidimus nummos M. Aurelii, & M. Commodi Imperatorum, cum inſcriptione Minervæ Paciferæ. S. C.

Notiſſimum eſt eam peplo ornatam, frequenter effictam fuiſſe, & plerumque cum noctua, nunc ad pedes, nunc in capite: ſed & cum Dracone. Quare cùm in exilium iret Demoſthenes, dixiſſe fertur, Minervam tribus immanibus oblectari feris, Noctua, Dracone, Populo. Domitianum Imperatorem Minervam ſuperſtitiosè coluiſſe, Suetonius & Dion Caſſius auctor.

VENUS Cœlo & ſpuma maris edita, teſte Heſiodo, ita dicta *quòd ad res omnes veniret*, vel quòd per eam omnia proveniant, te-

ſte Tullio II. de Natura Deorum.

Quatuor autem Veneres coluit Antiquitas, ut idem ille lib. III. *Primo Cœlo & Die nata: altera ſpumâ procreata, ex qua & Mercurio Cupidinem ſecundum natum accepimus. Tertia Jove nata, quæ nupſit Vulcano: ſed ex ea & Marte natus* Ἀντέρως *dicitur. Quarta Syria Syroque concepta, quæ Aſtarte vocatur, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt.*

Varia autem ejus cognomina.

Amathuſia.	*Cluacina.*
Cytherea.	*Idalia.*
Dionæa.	*Erycina.*
Lubentina.	*Cnidia.*
Acidalia.	*Cypria.*
Arſinoë.	*Paphia.*

Hæc pleraque nomina ei à locis in quibus coleretur, ſed ante omnia, maximè in Cypro & Sicilia, teſte Tullio in Verrinis.

Arbor illi myrtus ſacra, unde Myrtea dicta eſt, vel propter quandam amoris conciliatricem naturam: vel quòd planta ſit maritima, unde orta ſit Venus. Hinc Æneas cingit *materna tempora myrto.* Roſæ quoque illi dabantur, de quibus Poëmation Virgilii vel Auſonii potiùs circum-

cumfertur, quæ & à ſpinis læſa cruore rubram tinxit Roſam, de qua Fabula in Aphthonii Progymnaſmata, & Politiani Miſcellan. cap. XI. Quin etiam Columbæ & Cygni.

Cingulum ejus *Ceſtum* appellabant, quod Homerus in Iliade deſcribit, de quo Græci & Latini multa, unde & hoc titulo quidam libros ſuos inſcripſerunt. Vocatus verò *Ceſtus*, quaſi *κεκοσμένο*, *ornatus*.

Albas Columbas VENERI Veteres dicabant, hinc Æneas apud Poëtam *maternas* appellat *aves*. Rem autem divinam menſe Aprili apud Romanos VENERI ex Roſis & floribus faciebant mulieres myrto coronatæ. Et quamvis ſus VENERI ob Adonidis mortem, inviſus dicitur, legimus tamen apud Græcos VENERI immolatos. Conſule Athenæum.

DIANA, hanc Græci Lunam putant, Jovis & Latonæ filia, Apollinis, id eſt Solis, ſoror, in quorum honorem ludi ſæculares ex-

exhibiti, Carmenque apud Horatium. Æſchylus verò Ægyptios ſecutus ſecundùm Inopi fluminis ripas Jove & Cerere natam vult.

Dianæ apud M. Tullium, *plures. Prima Jovis & Proſerpinæ, quæ pinnatum Cupidinem genuiſſe dicitur. Secunda notior, quam Jove tertio & Latona natam accepimus. Tertia pater Upis traditur, Glauce mater. Quam ſæpè Upim paterno nomine appellant.*

Dicta verò DIANA, quaſi nocte diem efficeceret, apud eundem. Hanc perpetuâ virginitate inſignem Poëtæ tradiderunt, quòd ſpretâ hominum familiaritate ſilvas monteſque incolendo venationibus vacaret, paucarum Virginum comitatu contenta.

Quidam *Devianam* dictam credidêre, quoniam venantes per devia & ſilvas deviare ſolent, captantes feras.

Præfuit autem Triviis, unde *Trivia* apud Maronem VI. Æneid. appellata:

Jam ſubeunt Triviæ lucos atque aurea tecta.

Item partubus, Horatius carm. ſæcul.

Ritè maturos aperire partus,
Lenis Ilythia tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari
Seu genitalis.

In Bucolicis Maro:

Caſta fave Lucina. ———

Hæc in cœlis *Luna* eſt, in terris *Diana*, apud inferos *Hecate*: unde *Triformis* appellatur, quod Tragicus Cordubenſis his verſibus oſtendit:

O magna ſilvas inter & lucos Dea,
Clarumq; cœli ſidus, & noctis decus,
Cujus renidet mundus alterna face
Hecate Triformis.

Pingitur cum arcu & ſagittis, quibus cervos ei dedicatos fatigare credebatur: aliter ut quieta & pacifica, aliter ut Luna. Claudianus elegantiſſimè illam deſcripſit.

Hæc Cervâ placabatur, Sabæ verò & Thraces extis Canum. Legendus Statius in Sylvis & Propertius.

Finis Libri primi.

DEO-

DEORUM

DEARUMQUE

LIBER II.

MEDIOXVMI ſeu SEMONES, Heroës & Virtutes.

Æſculapius.
Bacchus.
Bonus eventus.
Canopus.
Caſtor & Pollux.
Clementia.
Concordia.
Cupido.
Felicitas.
Fides.
Flora.
Fortuna Antias.
Genius Populi Romani.
Hercules.
Honor.
Janus.
Iſis.
Juſtitia.
Libertas.
Libera.
Pan.
Pax.
Penates.
Pietas.
Quirinus.
Roma.
Salus.
Sarapis, ſeu Serapis.
Sors.
Spes.
Terminus.
Victoria.
Virtus.

JANUS dictus quaſi *Eanus* ab eundo, ut Cicero & Macrobius, quòd cœlum & tempus ſemper eat, vel quòd *Janus* præſit, ut Ovidius.

Feſtus Pompeius à χαίνειν detractâ aſpiratione derivat.

PLINIUS lib. XXXIV. ait JANUM à Rege Numa dicatum digitis ita figuratis, ut CCCLXV. nota per ſignificationem anni, temporis & ævi ſe Deum indicaret. Alii autem ei in dextra manu clavem attribuunt, ut temporis anniq́ue recluſori, & janitori. Obſervamus & apud Fabium Pictorem eum manu virgam & clavem, ſub pedibus duodecim aras habuiſſe; in ejus rei gratiam, quòd primus ſeras & claves excogitarit, & ab eo propterea dictas eſſe *Januas*, & duodecim colonias miſerit, totidem pomeria araſq́ue ſacrarit. Ab hoc Romæ, porta *Janualis*, de qua Feſtus.

Pingebatur etiam bifrons & quadrifrons, ut in hoc nummo. Maro:

——— mare, ſidera, juro,
Latonæq́; genus duplex, Janumq́; bifrontem.

Quia præterita & futura reſpicit. Ovidius:

Solus de ſuperis qui tua terga vides.

Tale ſimulacrum Romulus & Tatius ei, cùm fœdera pepigiſſent, ob duorum Populorum ſocietatem conjunctionemq́ue confecerunt.

Ha-

Habuit templum Romæ, quod tempore belli aperiebatur, pacis autem claudebatur, unde eum Naſo *Cluſium* appellat:

Et modò ſacrifico CLVSIVS *ore vocor.*

Ter autem ſtante Imperio clauſum eſt, uſque ad tempora adventûs Salvatoris noſtri, benedicti in ſæcula: Primùm, regnante Numa Pompilio, deinde poſt bellum Punicum primum, tertiùm, poſt bella Actiaca, quæ confecit Auguſtus. Plura qui deſiderat, conſulat P. Victorem.

ÆSCULAPIUS Apollinis & Arſinoës ſive Coronidis filius, ut Pindari interpres. Aſclepiades & Socrates ex Arſinoë Leucippi filia

&

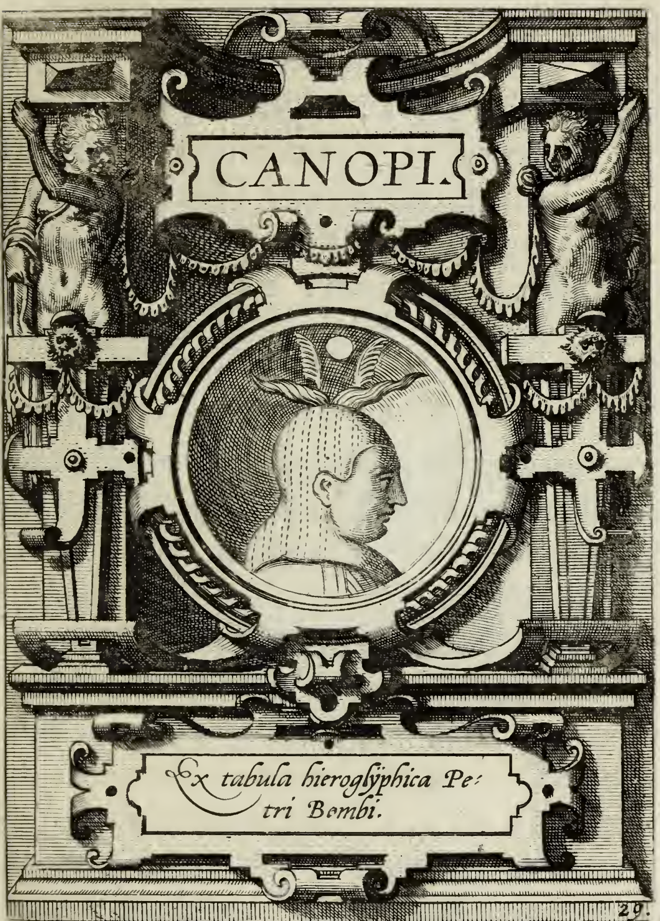
& Apolline natum tradunt. Homerus in Hymnis & Diodorus ex coronide Phlegyæ filia & Apolline. At Cicero Æſculapii nomine tres fuiſſe ſcribit. *Primum Apollinis, quem Arcades colunt, qui ſpeculum inveniſſe, primuſque vulnus obligaviſſe dicitur. Secundum, ſecundi Mercurii fratrem; is fulmine percuſſus dicitur, humatuſque eſſe Cynoſuris. Tertium, Arſippi & Arſinoe, qui primus purgationem alvi dentiſque evulſionem, ut ferunt, invenit: cujus in Arcadia non longè à Luſio flumine ſepulcrum oſtenditur.* Apollodorus verò teſte Theodoreto Cyrenſe, tradit *Æſculapium* à venatoribus repertum, raptumque ab altricis canis uberibus Chironi datum, ab eoque medicam artem dediciſſe, ac prima ſui experimenta Epidauri dediſſe. Ibidem poſteà Serpentis forma cultus, deindè Romam advectus, qua de re Ovidius in Transformatione: Epidaurus illi ſacra, unde ei nomen Epidaurius. Lucanus:

—— *& medicis felix Epidaurus arenis.*

T. Livius lib. v. quintæ Decad. de Paulo Æmylio agens, Sicyonem, inquit, inde & Argos, nobiles urbes adit: inde haud parem opibus Epidaurum, ſed inclytam *Æſculapii* nobili templo, quod quinque millibus paſſuum ab urbe diſtans,

nunc veſtigiis revulſorum donorum ; tum donis dives erat, quæ remediorum ſalutarium egri mercedem ſacraverant Deo. Variè ejus Simulacra effinxit Antiquitas. Pauſanias ex auro & ebore à Thraſymedio Pario elaboratum deſcribit. Is in throno ſedebat, virgam tenens in manu : ſuprà verò Draconis caput manum alteram habebat, cui etiam Canis aſſiſtere videbatur. Alii cum Dracone & Gallo pingunt, propter vigilantiam, de quo ipſi res ſacra fiebat.

Adeò autem in arte excelluit, ut multorum deſperantium ſalutem, adjutor exſtiterit, ideóque vitam defunctis quibuſdam reſtituiſſe creditus eſt. Idq́ue ægrè ferens Pluto, apud Jovem illum accuſavit, quaſi Imperium Orci minuentem, quod ſemper ejus opera homines ad vitam revocarentur. Iratus verò Juppiter fulmine ÆSCULAPIUM percuſſit, quâ morte Apollo indignatus ſagittis Cyclopes fulminis fabricatores interfecit. Mortuos verò quos excitavit recenſet Baſilius Zanchus, Monachus doctiſſimus in Onomaſtico Poëtico.

CANOPVS cultus ab Ægyptiis, cujus originem Suidas, & Rufinus lib. XI. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ commemorant. Ferunt enim Chal-

dæos per omnes orbis Regiones *Ignem* circumtuliſſe, cumque omnium nationum Diis contendiſſe, ut qui Deus viciſſet ab omnibus coleretur. Quare cùm aurei, argentei, æri, terrei, aliuſque generis Dii igne conſumerentur, omnibus in locis Chaldæorum Deus cæteros ſuperavit: his cognitis CANOPI Sacerdos aſtu rem aggreſſus eſt: nam unum, è vaſis illis, quæ vulgò hydrias vocant, minimis foraminibus pertuſas, (quibus turbida aqua infuſa, limpida & defecata effluit) cepit. Cerâ foramina obturat, extrinſecus elegantiſſimè depingit, aquâ complet, atque inſtar Dei cujuſdam efformat, exciſumque à veteri ſimulacro caput ei quàm ſcitiſſimè adaptat. Venientibus itaque cum igne Chaldæis, itur in conflictum, accenſoque circa hydriam foco, cera liqueſcit, itaque apertis circumquaque foraminibus quibus incluſa tenebatur, aqua effluxit, igniſque exſtinctus eſt. Aſtu igitur hujus Sacerdotis, CANOPVS Chaldæorum Deum ſuperavit, & ab eo tempore majori cultu coli cœpit. Centum & uno ſtadio ejus Templum à Canopo urbe Ægypti diſtare ſcribunt.

Addit adhæc Rufinus pedibus exiguis, attracto collo, & quaſi ſugillato, ventre in modum hydriæ tumido, & cum dorſo æquabiliter tereti depin-

pingi : eodem pene modo quo hic eſt , ex tabula Hieroglyphica Petri Bembi Cardinalis Illuſtriſſimi , quæ ſemel iterumq́ue apud Venetos edita eſt, pictamq́ue vidimus in Bibliotheca doctiſſimi Livini Torrentii Antverp. Epiſcopi , & Abrahami Ortelii noſtri P. M.

SARAPIS Ægyptius Deus, aliis *Serapis* dicitur. Idem porrò cum Plutone putatur eſſe, teſtibus Plutarchus in libello de Iſide & Oſiride, &

& Porphyrio in libro reſponſorum, aliiſq́ue apud Gyraldum Syntagmate VI. aliis *Oſiris*, aliis *Iuppiter*, aliis *Ammon* putatur.

Tali autem ratione à Macrobio depictus eſt: *Calathum*, inquit, *ejus capiti affingunt, & ſimulacro ſignum tricipitis animantis adjungunt, quod exprimit medio, eodemq́ue maximo capite Leonis effigiem. In dextra Caput Canis exoritur, manſuetá ſpecie blandientis: pars verò læva cervicis rapacis Lupi capite finitur, eaſq́ue formas animalium Draco conectit volumine.*

SARAPIS, quamvis propius & peculiaris Ægyptiorum Deus eſſet, nihilominus & in Græcia multis in locis cultus fuit, & inprimis Athenis, teſte Pauſania: Et Romæ, in Circo Flaminio, nona urbis regione, ut Publius Victor docet, cujus & ad huc nonnulla exſtant veſtigia.

Apim verò nonnulli SARAPIDEM interpretantur, auctore Euſebio lib. x. de Præparat. Evangel. quem tamen Bovem fuiſſe maculis diſtinctum Herodotus & Mela tradunt. Vide de hoc Auguſtinum lib. XVIII. de civitate Dei, & Suidam, Strabonem, Ammianum Marcellinum.

BAC-

BACCHUS Jovis & Semeles filius, teſtibus Homero, Euripidi, Heſiodo. Cicero quinque BACCHOS enumerat : *Dionyſios*, inquit, *mul-*

multos habemus, primum è Jove & Proſerpina natum (quem primùm Boves ad aratra inveniſſe ferunt. Secundum Nilo, qui Nyſam dicitur condidiſſe. Tertium Caprio patre, eumque Regem Aſiæ præfuiſſe dicunt. Cujus Sabazia ſunt inſtituta. Quartum Jove & Luna, cui ſacra Orphica putantur confici. Quintum Niſo natum & Thyone, à quo Trieterides conſtitutæ putantur.

Unde autem *Bacchus* dictus, variant Scriptores. Quidam à mulieribus quæ illum bacchantes ſequebantur: quidam à coronæ genere, quæ *Bacche* dicebatur, derivant. Naſo IV. Metamorph. multa Bacchi nomina paucis verſibus complexus eſt.

Thuraque dant, Bacchumque vocant, Bromiumque, Lyæumque
Ignigenamque ſatumque iterum, ſolumque Bimatrem.
Additur his Nyſeus, indetonſuſque Thyoneus,
Et cum Lenæo, genialis conſitor Uvæ.
Nycteliuſque Eleleuſque parens, & Jacchus, & Evan.
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes.

Horum omnium Etymon Gregorius Gyraldus Syntagmate VIII. & Baſilius Zanchus reddit in Onomaſtico: plura verò Joannes Raviſius, & inter Græca Conradus Dinnerus ſuggerent.

Hic eſt Bacchus ille qui peragrata Aſia & Afri-

ca ad Indos penetravit, & Tigrides devicit, hinc currum ejus cum Lyncibus trahere finguntur, cui coronatus pampineâ coronâ inſidet triumphans.

Ejus Sacra apud Poëtas *Orgia* appellantur, απὸ τῆς οργῆς, quæ, nocte peragebantur præcipuè in in montibus à Mænadibus, quæ & *Eviades* & *Mimallones* dicuntur, unde *obſcura* vocantur. Et Ovidius:

Tempus erat quo ſacra ſolent Trieteria Baccho
Sithoniæ celebrare nurus, nox conſcia ſacris.

Virgilius:

—— *ubi audito ſtimulant Trieterica Baccho*
Orgia, nocturnuſq; vocat clamore Cithæron.

Ex numo argenteo M. Perpernæ Nepotis.

HERCULES Alcmenæ & Jovis filius, Heſiodo & Homero : Amphitruone natus tamen creditur, ut apud Plautum legimus. Alienis

& ſuis laboribus inclytus, de quo plurima Diodorus. Quidam plures hoc nomine fuiſſe volunt, duos aliqui, III. nonnulli, alii XII. Varro tres & quadraginta collegit. Eloquentiæ parens, in iis qui ſunt de Natura Deorum, VI. tantùm.

Dictus autem *Oëteus* ab Oëta monte Theſſaliæ, ubi pyra conſtructa conflagrans ad Deos tranſiit, ut Seneca refert in *Hercule Oëteo*, Ovidius & Diodorus, *Gallicus* quoque *Hercules* celebratur ſingulari libello Luciani Sophiſtæ, qui apta ex ore catena, id eſt dicendi vi & eloquentia, innumerabiles hominum copias ducebat.

Quanto autem odio eum Juno proſecuta ſit, teſtantur ingentia illa & indomita monſtra belluæque quas ejus imperio coactus expugnare, comite Fortuna ſuperavit: undè laboribus ſuis cœlum adeptus eſt. Duodecim verò præcipui celebrantur ejus labores in Catalectis Virgilii:

Compreſſit Nemeæ primùm virtute Leonem.
Exſtincta eſt anguis, quæ pullulat Hydra ſecundo.
Tertius evictus Sus eſt Erimanthius ingens.
Cornibus auratis Cervum necat ordine quarto.
Dejicit Horriſono quinto Stymphalidas arcu.
Abſtulit Hippolytæ ſexto ſua balthea victæ.
Septimus Augiæ ſtabulum labor egerit undis.

Octa-

Octavo domuit magno luctamine Taurum.
Tum Diomedis Equos nono cum Rege peremit.
Geryonem decimo triplici cum corpore fudit.
Undecimo abſtractus vidit nova Cerberus aſtra.
Poſtremo Heſperidum victor tulit aurea mala.

Plura non addam ne compilaſſe ſcrinia Gyraldi videar, qui ſingulari libello ejus vitam in gratiam Herculis Eſtenſis Ducis Ferrariæ conſcripſit, quem lege.

PAN, qui Ovidio, Probo, Macrobio, *Faunus* appellatur; antiquis Latinis *Inuus*, ut refert Livius, & Servius in illud Virgilii: *Ca-*

ſtrum

ſtrum Inui. Arnobius, Rutilius Numatianus his Verſibus:

Multa licet priſcum nomen deleverit ætas,
Hoc Inui caſtrum fama fuiſſe putat.
Seu PAN *Tyrrhenis mutavit Mænala ſilvis:*
Sive ſinus patrios incola Faunus init.

A Poëtis Paſtorum, atque adeò totius naturæ Deus eſſe fingitur. Unde etiam à Græca dictione πᾶν, quæ idem ſignificat, quod totum, vel omne, nomen accepit. Cicero, Mela & Plinius.

Apud Arcades magna religione, tanquam Arcadiæ Deus antiquiſſimus colebatur. Virgilius *Pan Deus Arcadiæ.* Capras & Hircos Mendeſii Populi in Ægypto non mactant, quòd Pana inter octo Deos numerant, quos octo aiunt priores duodecim Diis exſtitiſſe. Ægyptii ejus Simulacrum, eo, quo Græci, modo effingunt, Caprina facie Hirciniſque cruribus, rubro colore, infima ſui parte hiſpida.

Deſcribitur plurimis verſibus lib. XIII. à Silio Italico:

PAN *Jove miſſus erat, ſervari tecta volente*
Troia: pendenti ſimilis Pan ſemper, & uno
Vix ulla inſcribens terræ veſtigia cornu, &c.

Item

Item à Stroza patre, Alciato in Emblematis, & Michaële Marulo.

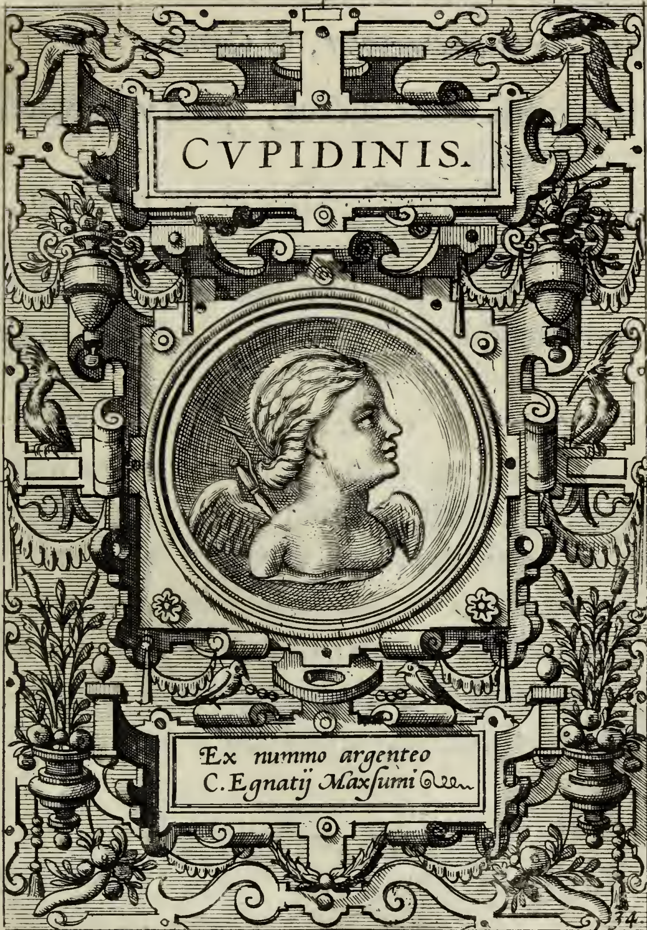
Hic Demogorgonis filius creditur fuiſſe, & fiſtulam compoſuiſſe ſeptem imparibus calamis ſimul conjunctis, propter cœli harmoniam. Unde Virgilius in Corydone:

PAN *primus calamos cera conjungere plures*
Inſtituit, Pan curat oves, oviumq; magiſtros.

Exſtat apud Theocritum *Panos* fiſtula miro carminum artificio contexta: quæ obſcuriſſima cùm ſit, & ænigmati pœnè par, expoſita eſt à Joanne Pediaſimo.

Hujus amor & deliciæ *Echo* creditur, in quam vocis imaginem Auſonii Epigramma circumfertur. Conſtantinus quoque lib. XI. Geoponicôn ei Pinum aſſcribit.

Plura apud Lilium Gyraldum Syntagmate XV.

CUPIDO. M. Cicero lib. 3. de Natura Deorum tres Cupidines enumerat. Sed hîc, cujus imaginem vides Martis Veneriſque ſobo-

les, & Joci frater, de quo Horatius Od. 11.

Quam Jocus circumvolat, & Cupido.

Latinis propriè *Amor* dictus, quod voluptatem & amorem conciliet.

Phurnutus finxit Cupidinem ut puerum, alatum ſagittarium, & faces geſtantem: *Puerum*, quòd Amantes mente non ſint integra, & inſtar puerorum decipiantur; *alatum*, quòd hominum cogitationibus tanquam avis advolet; *ſagittarium*, ut amore captos & vulneratos indicet, & face velut ardentiſſima accenſos. Servius tamen ideò *puerum* depingi aſſerit, quòd turpitudinis ſtulta & puerilis ſit cupiditas, vel quod in Amantibus imperfectus ſit ſermo & pœnè puerilis: *alatum*, quòd nihil Amantibus ſit inconſtantius ſeu volubilius: *Sagittarium* quaſi ſagittis incerta jaculantem. Orpheus & *cæcum* dixit, quòd amor omnem intellectum excæcet.

Elegans exſtat Sex. Propertii in CUPIDINEM Elegia lib. II.

Quicunque ille fuit puerum qui fecit Amorem,
Nonne putas miras hunc habuiſſe manus? &c.

Michaëlis quoque Marulli hominis Græci venuſtum Epigramma apponere libet:

Quis

Quis puer hic? Veneris. Plenæ quid cauſa pharetræ?
Non bene proviſus certa quòd arma movet.
Cur ſine veſte Deus? ſimplex puer odit apertum.
Unde puer? pueros quòd facit ipſe ſenes.
Quis pennas humeris dedit? inconſtantia. Quare
Nulla Deo frons eſt? ſigna inimica fugit.
Quæ ſors eripuit lucem? inmoderata libido.
Quæ macies? Vigilis cura dolorq́ facit.
Quæ cæcum præit? Ebrietas, ſopor, otia, luxus.
Qui comites? rixæ, bella, odia, opprobium.

Cur autem ſenes amore torqueantur, juveneſque ante diem cadant, elegans exſtat in lib. Authologias Epigramma de Amore & Morte, & in Emblematis Alciati:

Mors & Amor quondam tectum venêre ſub unum,
Miſtaq́ in hoſpitio tela fuêre ſimul.
Cùm nondum clara diſceſſum luce pararent,
Mortis tela puer, morſq́ tulit pueri.
Hinc juvenes occidit Amor fallente pharetra,
Hinc mors ipſa ſuos cogit amare ſenes.

CASTOR & POLLUX Tyndarei & Ledæ filii, ut Homerus: Heſiodus autem Jovis & Ledæ. Pindarus verò ſcribit POLLVCEM

ex

ex Jove, CASTOREM ex Tyndareo genitum.

CASTOR mortalis natus eſt, POLLUX immortalis, ſed hujus precibus CASTOR quoque immortalitate donatus eſt, ut refert Pindarus.

Theocritus eos *ἀεθλητῆρας* in Idyllio peculiari Dioſcurorum nomine inſcripto appellat. Quin etiam POLLUCEM *ἀιθληφόρον* & CASTORA *ἱππόδρομον* cognominatos reperimus. Iſidorus lib. x. de Ludis Circenſibus cùm loquitur: *Itaque*, inquit, CASTORI & POLLVCI *deputantur hæ ludorum ſpecies, quibus à Mercurio diſtributos Equos hiſtoriæ docent.*

Sub forma duorum fratrum effingebantur, robuſti, formoſi, in capite pilea habentes, hinc *Pileati fratres* Feſto & Catullo:

A pileatis nona fratribus pila.

Suidas, authore Æliano, horum effigies hoc modo fermè deſcribit: Duo enim Simulacra eorum fuiſſe ait, pari juventute, genas habentes imberbes, forma ſimili, inque humeros chlamydem, & enſes ſub chlamyde haberent, & haſtas erectas, quæ per dextram & ſiniſtram extollebantur.

Supra caput flammam igneam habere videntur, qualem iis ait Orpheus apparuiſſe. Appu-

leius in x. Metamorph. caſſides in capite refert geſtare, ſtellarum apicibus inſignes, ut hic vides. Uterque autem in cœlo ſtellam habuit, de qua Flaccus:

Sic fratres Helenæ lucida ſidera.

Caſtores etiam interdum Equis albis inſidentes apparuerunt, ut P. Vatinio cùm è Prætura Reatina Romam veniret; cui eo die Perſen Macedoniæ Regem captum annunciarunt, Cicero lib. II. de Natura Deorum. Valerius Maximus lib. I. cap. VIII. Scriptor de Viris illuſtribus cap. XVI. de A. Poſtumio.

Lego apud Ciceronem in foro ab A. Poſtumio ædem his dedicatam: quæritur hoc tempore à multis, qua fori parte eſſet *Caſtorum* ædes. Quidam SS. Coſmi & Damiani Templum exiſtimant: alii, juxta Juturnæ fontem, quod innuere videtur Ovidius in Faſtis. Mirandum authores inter ſe diſſentire, cùm tamen frequens ſit ejus Templi mentio in Cicerone, Livio, Plutarcho, Horatio, Catullo, Plinio, & aliis, ut veriſimile ſit non unum, ſed plura fuiſſe.

PENATES, Dii præſides ac tutelares, quos etiam Lares vocabant, & alio etiam nomine μεγάλους & πατρώους, unde Maro:

Dii

Dii Patrii ſervate domum ——

& alio loco:

—— *Patriiq; Penates.*

Et:

Cum ſociis, natoq; Penatibus & magnis Diis.

Hi ſunt per quos ſpiramus, per quos corpus & animi rationem (ut more Gentili loquar) habemus, ut Dionyſius lib. I. Antiquitatum Romanarum latius diſſeruit. Nigidius verò referente Arnobio, Penates Deos Neptunum, Apollinemque eſſe prodidit, qui mœnibus Ilium circumcinxerunt. Hos ſecum in Italiam hinc tuliſſe Æneam auctor, & multis in locis Maro, quos ſæpè etiam in ſomnis eum ait monuiſſe.

Effigies ſacræ Divûm Phrygiiq; Penates,
Quos mecum ex Troia mediiſq; ex ignibus urbis
Extuleram, viſi ante oculos adſtare jacentis
In ſomnis.

Quatuor autem Penatium genera produntur. Nam alii ſunt Jovis, alii Neptuni, tertii Inferorum, poſtremi hominum. Sed Lares te-

tectorum domuumque cuſtodes, modò Curetas & matris Magnæ Gallos, modò Manes, nunc aëreos Deos, nunc larvas eſſe voluerunt.

Dicti autem PENATES, ut placuit Tullio, à penu, ſive ab eo quòd penitus inſident, ex quo etiam *Penetrales* dicebantur. Hinc & Feſtus ait, *Penetralia* eſſe PENATIUM Sacraria. Virgilius,

Æternumq; adytis effert penetralibus ignem.

Horum porrò ædem in ea parte Palatini montis, Macrobius ait ſitam, quæ ad Boream vergens, Velia dicebatur. Livius in v. Decad. *Ædes Deorum Penatium in Velia de cœlo tacta eſt.* Scribit Ælianus, Hirundinum genus Deis *Penatibus*, & Veneri, quæ ipſa quoque è numero *Penatium* putabatur, charum exiſtimatum eſſe ab Antiquis.

QUIRINUS primus ille Urbis & Regni conditor *Romulus*, conſtituto Imperio Populi Romani, mortuus in Deos relatus eſt, dictuſ-

ctuſque ut Heroës ſolent, à morte *Quirinus*,

> *Sive quòd haſta Quiris priſcis eſt dicta Latinis.*
> *Seu quòd Romanis junxerat ille Cures.*
> *Sive ſuo Regi nomen poſuêre Quirites,*
> *Multaq; Romuleâ bella parata manu.*

Alii tamen QUIRINUM vocatum volunt, quaſi *κοίρανον Dominum*. Dictus adhuc infans *Romus*, ut frater ejus *Remus*, poſt ὑποκοριστικῶς *Romulus*, à ficu ut creditur *Ruminali*, vel quod Lupæ *Roma*, id eſt mamma nutritus eſt, ut in nummis Antonini Pii æreis.

De hujus rebus præclarè geſtis T. Livius, Dion Halicarnaſſæus, Plutarchus in Romulo, & L. Florus, qui penè omnes in ejus origine, exceſſuque diſcrepant: alii fulmine ictum, alii à Patribus diſcerptum tradiderunt. Sed tamen tam atroci morte pereuntem, auguſtiore quâdam formâ & penè divinâ, ſibi in via extra urbem apparuiſſe dixit Julius Proculus, cui Populus nimium, ut fit, in re læta credens, *Romulum*, in Deorum numerum retulit.

Itaque poſtea in ejus honorem *Quirinalia* inſtituta, quæ XII. Kal. Maii peragebantur. Quæ & *Feriæ Quirini* dictæ. Varro & Ovidius.

GENIVS POPVLI ROMANI Aurelii Auguſtini, ex Varronis ſententia, teſtimonio, Deus eſt, qui præpoſitus eſſe gignendis,

ac

ac omnium rerum vim habere gignendarum credebatur : quâ ratione Cebes Thebanus in Pinace ſuum poſuiſſe ſenem dæmona, id eſt, GENIUM viſus eſt. Plutarchus GENIUM eſſe ait, qui unicuique noſtrûm inſit, qualis Socrati adfuiſſe ab eodem in ſingulari libello & Appuleio ſcribitur.

A *genendo* derivant Litteratores, *geno* enim, pro *gigno* uſurpabant Veteres, unde & *Genetrix*.

GENIUM quidam loci cujuſque Deum putaverunt, unde Salluſtius libris Hiſtoriarum loci *Genium* pro natura dixit, qui GENIUS in loci aditu atque ingreſſu more inſtitutoque Majorum, ſalutabatur. Virgilius,

Incertus Genium ne loci, famulumve parentis
Eſſe putem ———

De quo multa Martinus Delrius Societatis Jeſu Presbyter (quo cive meritò Antverpia gloriatur,) Commentario in Senecæ Tragici Agamemnonem.

Huic Deo res vino & floribus fiebat. Horatius in Epiſtolis :

——— *piabant*
Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.

Et Perſius:

Funde merum Genio ———

Hic Genivs interdum duobus anguibus repræſentabatur. Apud eundem:

Pinge duos angues ———

Habuit & Populus Romanus Genium qui hîc ſpectatur, & apud Fulvium in gente Cornelia pag. xi. & apud Lilium Syntagmate xv. De hoc Dio lib. l. *Bubo*, inquit, *in Templum primùm Concordiæ, deinde in reliqua ferè omnia, quæ ſanctiſſima habebantur, delubra devolavit: ac cùm undique exigeretur, in æde* Genii *Populi conſedit, ac neque captus eſt, & tardè admodùm avolavit.* Tertullianus ſcribit maximum fuiſſe apud veteres juramentum, per Principum *Genium* jurare. Suetonius in Caligula, multos ab eo ſupplicio affectos, qui per ejus *Genium* juraverant, prodit.

TERMINVS. Numa Pompilius cùm publicum, privatumque agrum certis limitibus terminiſque definiviſſet, ædem Deo *Termino* in colle

le

le Tarpeio traditur erexiſſe, cui nihil ἔμψυχον ſed liba tantùm, pultes, frugumque primitiæ immolarentur.

Ovidius tamen illi Agnam & Porcam in ſecundo Faſtorum immolari prodidit. Item Horatius:

Vel Agna feſtis cæſa Terminalibus.

Dion Halicarnaſſeus lib. II. Antiquitatum. *Statuit*, inquit, *Numa, ut quiſque ſuo contentus eſſet, nec aliena appeteret. Juſſit unumquemque fundos ſuos circumſcribere, ſacroſque finibus lapides apponere, quos Jovi Terminali ſacravit, ſtatuitque ut Sacra quotannis omnes die ſtata & conſtituta facerent, ſuper locum ipſum coëuntes, feſto etiam die conſtituto Terminalium Deorum.* Lege & Plutarchum.

Hic Deus ſaxi forma poſitus eſt, unde & ea forma termini agrorum publicorum, privatorumque ponebantur, licet etiam poſtea ſtipes & arbor, vel tegula, loco termini fuerit conſtituta. Quod his Verſibus in Faſtis Ovidius inſinuavit:

Termine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agris
Stipes, ab Antiquis tu quoque nomen habes.

Et Tibullus:

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in trivio florida ſerta lapis.

Sed

Sed de Termino lapide ſuprà in *Saturno.*

Tarquinius Priſcus cùm auguſtum Jovi, Junoni, & Minervæ Templum à primis fundamentis excitare cuperet, terramque erueret, reperit plurimos Deos, à Numa & T. Tatio dicatos, & omnes quidem Jovi ceſsêre & locum dedêre, *Juventas* verò & *Terminus* cedere noluerunt, Auctores Dionyſius & Plutarchus. Hinc Virgilius illum *Capitoli immobili Saxum* vocat. Sed Titus Livius, Florus, & Servius ad Tarquinii Superbi facta referunt. Exſtat hæc Hiſtoria apud Varronem citante Agellio lib. XII. cap. VI. Ænigmate circumſcripta.

Semel minúſve, an bis minus ſit, non ſat ſcio,
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier,
Jovi ipſi Regi noluit concedere.

Quâ Hiſtoriâ apertè Imperii Populi Romani diuturnitas & perpetuæ gloriæ ſeries demonſtratur.

BONUS EVENTUS. M. Terentius Varro Togatorum doctiſſimus, lib. I. de re ruſtica inter duodecim Conſentes Deos Agriculturæ Præſi-

ſides BONUM EVENTUM nominat : primò Jovem & Tellurem, qui & parentes Magni dicuntur, Juppiter ſcilicet pater, & Tellus mater: ſecundò Solem & Lunam, quorum tempora obſervantur : Tertiò Cererem & Liberum, quòd ab his cibus & potio venit in fundo : Quartò Robigum & Floram, quibus propitiis, neque rubigo frumenta, neque arbores corrumpit, neque non tempeſtivè florent, unde *Robigalia* & *Floralia :* tum Minervam & Venerem, quarum unius procuratio oleti, alterius Hortorum, unde & Ruſtica Vinalia inſtituta : demum Lympham & *Bonum Ev ntum*, quoniam ſine aqua & ſucceſſu miſera eſt agricultura, & fruſtratio quædam.

Plinius lib. XXXV. tradit Euphranorem Simulacrum BONI EVENTUS feciſſe, ut dextrâ pateram, ſiniſtrâ ſpicam ac papaver teneret, atque etiam Praxitelem ſummum artificem ejus Simulacrum in Capitolio depinxiſſe. Templi *Boni Eventus* quædam etiam nunc veſtigia Romæ cernuntur, inter Minervam & S. Euſtachium, ut à pleriſque creditur.

HONOR. Virtuti ſubjici HONORIS effigies deberet, quòd hæc duo ſemper coniungerentur, ſed nos ordinem ſecuti noſtrum, alio

alio loco poſuimus. Ita porrò HONORIS Templum conſtructum videbatur, ut accedi, niſi per *Virtutis*, nequaquam poſſet: quâ obſervatione docemur HONOREM non malis artibus, ſed ipsâ ſolâ virtute parandum eſſe. Huic rem divinam Romani cùm facerent, aperto capite fuiſſe Auctor eſt Plutarchus, & *Honorem* δόξαν vel τιμὴν eſt interpretatus: *An*, inquit, *quòd ſplendidum quiddam ſit honos, atque ob id etiam ſplendidis & illuſtribus Viris caput aperire ſolemus, & perinde ei Deo caput aperiendum cùm ſacrificamus.*

Scriptor de Viris Illuſtribus tradit Fab. Rutilianum inſtituiſſe, ut Equites Romani Idibus Quinctilib. ab æde HONORIS equis inſidentes in Capitolium tranſirent. Vide Jacobum Rævardum lib. II. Variar. cap. XV.

Meminit etiam hujus Dei Cicero lib. II. de Natura Deorum. *Vides*, inquit, *Templum* HONORIS *à M. Marcello renovatum, quod multis antè annis erat bello Liguſtico à Q. Maximo dedicatum.* T. Livius lib. XXVII. *Marcellum*, inquit, *aliæ atque aliæ objectæ animo religiones tenebant, in quibus quod cùm bello Gallico ad Claſtidium ædem* HONORI *&* VIRTUTI *voviſſet, dedicatio ejus à Pontificibus impediebatur, quòd negabant unam cellam duobus Diis rectè dedicari, &c.*

Quin etiam C. Marius ædem HONORI & VIRTVTI conſtruxit, de qua, ut alios prætercam, ita Vitruvius lib. XII. C. inquit, *Mutius magnâ ſcientiâ confiſus, ædes* HONORIS *&* VIRTVTIS *Marianæ cellæ, columnarumque & epiſtyliorum ſymmetria legitimis artis inſtitutis perfecit. Id verò ſi marmoreum fuiſſet, ut haberet quemadmodum ab arte ſubtilitatem, ſic à magnificentia & impenſis auctoritatem; in primis & ſummis operibus nominaretur.*

Exſtant nummi varii, in quibus junctim HONOS VIRTVSQVE ſpectatur, ut Cordi Caleni, cujus in averſa parte Italia & Roma, in altera VIRTVS armata, & HONOS coronatus lauro. Item Vitellii, ubi VIRTVS militari habitu, muliebri verò HONOS conſpiciuntur.

SORS, FORS FORTVNA. Sortem eandem cum *Forte* credidit Antiquitas, & apud Horatium ſic plerique. Sat. I. legunt.

Qui

Qui ſit, Mecænas, ut nemo, quam ſibi Fortem
Seu ratio dederit, ſeu Fors objecerit, illa
Contentus vivat ——

Ubi vulgò *ſeu Sors* editur.

Donatus in Terentii Phormione ita diſtinguit: *Fortuna*, inquit, *dicta eſt res incerta* : *Fors*, *Fortuna*, *Eventus Fortunæ bonus*. Et mox : *Aliud Fortuna eſt*, *aliud Fors fortuna*, *Nam Fors fortuna eſt*, *cujus diem feſtum colunt*, *qui in arte aliqua vivunt*. Hujus ædes trans Tiberim eſt, ut in antiquis Faſtis, & apud Ovidium.

Quàm citò venerunt Fortunæ Fortis honores,
Poſt ſeptem luces Junius actus erit.
Ite Deam læti Fortem celebrate Quirites,
In Tiberis ripâ munera Regis habet.

Ubi VIII. Cal. Quinctil. ejus coli Feſtum oſtendit.

Hanc autem à Tullio primùm dedicatam legimus, tum & ab aliis poſteà. Nam & in hortis à Cæſare relictis juxta fluvium etiam fuiſſe legimus. Sed longè ante hanc ejus cellam T. Livius lib. XXVII. Romæ aliam nominat, ubi prodi-

digium narrat, à capite ſcilicet ejus coronam in manus delapſam eſſe. Idem alio loco Papirium ait de reliquo aëre, quod in ærarium intulerat, ædem *Fortis Fortunæ* de manubiis faciendam locaſſe, prope ædem eidem Deæ à Rege Servio Tullio dedicatam. Quamquam, nequid diſſimulem, cùm apud Auctores citatos *Fortis Fortunæ* lego: cur non genitivi eſſe queant, à duobus rectis *Fortis Fortuna*, nam caſus in quibus citavi utrique conveniunt. Sed utrius de æde loquantur Auctores, longum foret inquirere, hac de re judicent alii.

FORTUNA ANTIAS ET REDUX. Fortunæ Antiatis ita meminit Hora ius lib. 1. Od. XXXV.

O Di-

O Diva gratum quæ regis Antium,
Præſens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos
Vertere funeribus triumphos.

Quos Verſus hoc modo Acron interpretatur: *Apud Antium Fortunæ Templum eſt famoſiſſimum, multorum etiam Principum donis ornatum, unde civitas ipſius tutelæ dicta eſt.* Cui adſcribit & Macrobius lib. I. ſe apud Antium vidiſſe promoveri Simulacra *Fortunarum* ad danda reſponſa. Meritò autem dicit *Fortunarum*, quia duæ ſunt, altera enim REDUX eſt, quam, teſte Martiale, Domitianus coluit.

Hic ubi Fortunæ Reducis fulgentia latè
Templa nitent —— &c.

Et hujus Claudianus ita meminit.

Aurea Fortunæ Reduci ſi Templa priores
Ob reditum vovere Ducum, non dignius unquam
Hæc Dea pro meritis amplas ſibi poſceret ædes.

Suetonius in Caligula *Antianam* dicere videtur, vel potius Antiatinam. Codices enim variare videmus.

Apud Plautum in Rudente quoque mentio *Fortunæ Anatinæ.* Sed hic jocus Plautinus, non Deæ cognomen, ab Anate ave deſumptum eſt, quæ aquâ, non madefacta, exit.

ISIS Jovis Ægyptii filia, Oſiridis ſoror & conjux, de quibus ſingulari libello Plutarchus. ISIDEM porrò eandem eſſe cum *Luna* docent Simulacra

mulacra, quoniam nigris veſtibus & cornigera ad ſimilitudinem *Lunæ* effingebatur, qualis hic penè apparet. Sed enim Iſis credita eſt Ægypti genius, qui per ſiſtri motum, quod gerere videbatur dextra, Nili acceſſum ſignificabat. Horapollo verò in Hieroglyphicis annum ait *Iſide* ſignificari : *Annum*, inquit, *ſignificare volentes*, ISIM, *hoc eſt mulierem pingunt : hoc eodem ſigno Deum intelligi volunt. Nam apud ipſos ſtella eſt Iſis, Ægyptia lingua Sothis appellata, Græca verò* Αςρόκηνον : quod etiam Photius C. P. Patriarcha in Bibliotheca ex Iſidori vita prodidit.

Sunt qui *Deam Syriam* eandem faciunt cum ISIDE, ſed libello Luciani *de Dea Syria* facilè redarguuntur : alii *Pallada*, alii *Cererem*, ut in eodem libello, de quo ſuprà Plutarchus.

Ælianus lib. X. de Animalibus cap. XXIII. tradit Copton urbem eſſe Ægypti, in qua eo cultu ISIS coleretur, quo aut conjuges aut liberi à lugentibus ſolent : eoque loco pernicioſiſſimos eſſe Serpentes & Scorpiones, qui morſu ſtatim necent : quos ut vitent, omni diligintiâ & cautionibus ſtudent Ægyptii, &c.

Nominata autem eſt his nominibus.

τιθηνή.	*Atmis.*
πανδεχής.	*Pelagia.*
Patricia.	*Linigera.*

Quod ejus Sacerdotes lineis veſtibus induerentur. Ovidius:

Vidi ego Linigeræ numen violaſſe fatentem
Iſidis Iſiacos ante ſedêre focos.

Juvenalis:

Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo.

Nam Isin ferunt intellecta Oſiridis mariti morte, in luctu caput totondiſſe: quod etiam Sacerdotes imitabantur. Lege Apuleium, Diod. Siculum, Cornelium Tacitum, & Lucianum in Dialogis.

Habeo nummum cum *Iſide* & ſiſtro, adjunctâ Ciconiâ, qua Ægyptum exprimunt, nefas enim erat Ægyptiis ullam occidere. Plura hac de re apud Antonium le Poix, Ducis Lotharingiæ Medicum, lib. de Nummis antiquis.

ROMA, ejus effigies in multis tam aureis, quàm argenteis nummis non modò Imperatorum, verùm etiam Conſulum curâ reperi-

tur

tur apud Hubertum Goltzium, Antonium Auguſtinum V. Cl. Dialogo III. Antiquitatum, Fulvium Urſinum, & Adolphum Occonem. Neronis quidem Claudii, ROMAM præfert armis inſidentem, dextraque coronam porrigentem Civibus fortaſſe, aut Viris fortibus. Veſpaſiani verò unus quidem armatam oſtendit, dextrâ victoriam alatam cum corolla tenentem, ſiniſtrâ haſtam: alter verò ſeptem inſidentem collibus manuque paraſonium (qui pugio eſt ſine cuſpide) tenet, ad pedes Tiberis fluvius eſt. Alias porrò picturas hic tranſeo.

ROMAM porrò pro Dea cultam Auctor Xiphilinus ex Dione, & Martialis lib. XII. Epigram. VIII.

Terrarum Dea Gentiumq́ꝫ ROMA,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

Ad quos Verſus & Julius Frontinus lib. II. de aquæductibus, Spartianus in Hadriano, Tacitus XIV. Prudentius lib. I. in Symmachum alludunt. Hinc & ÆTERNA dicta eſt.

Auſonius:

Ignota æternæ ne ſint tibi tempora Romæ.

Sym-

Symmachus lib. III. Epiſt. LV. Ammianus Marcellinus lib. XV. & XIX. Quin etiam *Flamines* & Sacerdotes tanquam ſingularis quædam Dea adepta eſt : teſtis eſt inſcriptio illa Lugdunenſis in Gallia in baſi :

SERVILIO.
MARCIANO.
ARVERNO.
C. SERVILII.
DOMITI. FILIO.
SACERDOTI. AD.
TEMPLUM. ROMÆ.
ET. AUGUSTORUM.
TRES. PROVINCIÆ.
GALLIÆ.

VIrtus à viribus vel à viro dicitur, quòd teſte Cicerone, virum Virtus maximè honeſtet. Eſt autem Virtus, ut ait Lactan-

ctantius, *Perferendorum malorum fortis & invicta patientia*, apud quem & illa Lucilii leguntur Carmina:

VIRTVS *eſt homini, ſcire id quod quæque habeat res:*
VIRTVS, *ſcire homini rectum, utile, quid ſit honeſtum:*
Quæ bona, quæ mala, quid ſit inutile, turpe, inhoneſtum:
VIRTVS, *quærendæ rei finem ſcire, modumq́;*
VIRTVS, *divitiis pretium perſolvere poſſe,*
VIRTVS, *id dare, quod reipſa debetur honori,*
Hoſtem eſſe, atque inimicum hominum, morumq́; malorum,
Contrà, defenſorem hominum morumq́; bonorum.

Hæc Lucilius. Plura VIRTVTIS elogia & commendationes apud Gnomologos Græcos & Latinos è ſcriptis Philoſophorum & Poëtarum reperies, quæ non eſt hujus temporis connectere.

Hanc Romani Deam fecêre, teſte Aurelio Auguſtino, cui ædem voviſſe ſuo primo Conſulatu C. Marcellum legimus, quam ejus poſtea filius ad portam Capenam dedicavit, ut tradunt Livius, Valerius Maximus & Plutarchus. Alteram C. Marius ſummiſſiorem excitavit, ne publicis auſpiciis fortè officeret, eamq́ue propterea augurum collegium demoliri juberet.

M. Tullius lib. II. de legibus VIRTVTEM coli jubet. Juvenalis:

Ut colitur, Pax, atque Fides, Concordia, VIRTVS.

Plautus in Amphitrione prologo, in quo Mercurium introducit, VIRTVTIS meminit, interque Deos ponit.

Variâ autem apud Antiquos formâ effingebatur, nunc honeſto & matronali induta habitu, nunc quadrato inſidens ſaxo; hic autem armata eſt, quòd VIRTVS fortitudinem roburque deſignet: in Maximiani Aug. nummo, Hercules cornibus Cervum comprehendens ſpectatur: virili quoque habitu in Gallieni & Alexandri Imperatorum denariis. Exſtat & in nummo M. Val. Acilii, hâc formâ: Mulier erat columnæ lævo nixa cubito, dextera Serpentem tenens. Sæpè etiam HONOS VIRTVTI addebatur, quòd etiam Templa conjuncta haberent, de quo ſuprà, unde illa apud M. Tullium DVCE VIRTVTE, COMITE FORTVNA, ſimiliter conjunguntur. Plura Numiſmata Ant. Auguſtinus Præſul Cl. Dialogo II. Antiquitatum.

JUSTITIA. Non hîc de Virtute Juſtitia agemus, de qua pleni ſunt Philoſophorum ac Jureconſultorum libri, ſed de JUSTITIA quam

 loco

loco Deæ coluit Antiquitas, à Græcis *Aſtræam* nuncupatam. Ovidius,

Ultima cœleſtum terras Aſtræa reliquit.

Quin etiam teſte Polluce *δίκη* appellatur, huic duos hymnos Orpheus cecinit, alterum quidem *δίκη*, alterum verò *δικαιοσύνη*, & utrique adolet Thus. Hanc finxerunt Aſtrologi ſignum in Zodiaco, quod *Virginem* nominant, & præſertim Græcus Interpres, ad ea verba, quibus ait manibus ſplendentem ferre ſpicam: *Quidam aiunt Aſtræum antiquum fuiſſe Mathematicum, qui primus Aſtrorum invenerit appellationes, unde & ſiderum pater.* Alii Aſtræam Jovis & Themidis filiam, ut Heſiodus, eſſe dicunt, de qua ſingularis libellus Stephani Pighii hominis doctiſſimi *Themis Dea.* Alii Aſtræi & Hemeræ, id eſt *Diei* filiam putavêre.

Sic autem Chryſippus apud Aulum Gellium lib. XIV. libro *περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς* depingit. *Imaginem* JUSTITIÆ *fieri ait formâ atque filo virginali, aſpectu vehementi & formidabili, luminibus oculorum acribus: neque humilem neque atrocem, ſed reverendæ cujuſdam triſtitiæ dignitate.* Pauſanias eam formoſa depingit facie, obſtricto collo injuriam continentem,

tem, & fuſte acriter ferientem. Apud Ægyptios capite truncam fuiſſe ſcribit quidam, quam per manum ſiniſtram porrecta palma diſcapedinatam effingebant, propterea quod ſiniſtra genuina pigritia nullâ calliditate prædita videatur, & ideò æquitati potiùs quàm dextra conveniat. Noſtri autem ſæculi Pictores vel oculis clauſis, vel cum libra, & ſtatera, vel cum virgarum faſce exhibent. Memini quoque vidiſſe depictam hoc modo: Nuda Virgo, quadratum ſedens ſuper lapidem, & æquatam manu-altera bilancem tenens, exertumq́ue altera ſub ala, enſem quodammodo occulens.

FELICITAS, quam Græci εὐδαιμονίαν, Antiquis etiam Dea exiſtimata eſt. Plinius lib. xxxv. Hujus Deæ Simulacrum Archeſilao plaſtæ lo-

locatum à L. Lucullo HS. LX. tradit, cui mors utriuſque invidit. Meminit & hujus Deæ D. Auguſtinus: *Quid quòd & FELICITAS Dea eſt, cur non ipſa una, quæ coleretur conſtituta eſt, quæ poſſet univerſa conferre, & compendio facere felicem?* Et mox: *Cur denique tam ſerò huic tantæ Deæ poſt tot Romanos Principes, Lucullus ædem conſtituit? L. enim Licinius Lucullus anno ab urbe condita* DCLXVI. *Coſ. cum* M. *Cotta conſtrui curavit.* Et alibi: *Quid quòd & Felicitas Dea eſt ædem accepit, aram meruit, ſacra ei congrua perſoluta ſunt, &c.*

Exſtant Numiſmata varia, in quibus hic Argenteus *L. Cornelii Sullæ Fauſti Fel.* quod illi cognomen rebus aliquamdiu ex voto fluentibus inditum fuiſſe Auctor eſt Plutarchus & Scriptor de Viris Illuſtribus filium quoque *Fauſtum* & filiam *Fauſtam* cognominavit. Et Juliæ Mammææ Auguſtæ nummus, in cujus averſa parte fœmina in ſolio ſedet, dextra caduceum, ſiniſtra copiæcornu tenens, hâc inſcriptione FELICITAS PUBLICA. Qua multi nummi FOELICITATIS inſigniuntur, vel FELICITAS AVG. vel TEMPORVM, & SÆCVLI, apud Adolphum Occonem & Antonium Auguſtinum Dialogo II. Antiquitatum.

Nec illud prætereundum, in multis Denariis

per duplex EE FEELIX E pro longo ſcribi: peccant igitur qui per œ FOELIX ſcribunt, ut docuit Manutius in Orthographia.

Cebes Thebanus Platonis diſcipulus in Tabula deſcribit in eminenti quopiam arcis veſtibulo FELICITATEM in ſolio ſedentem, liberali ornatu comtam, & florentiſſimo ſerto coronatam. Patet ex Dione lib. XLIV. C. Julium Cæſarem Dictatorem FELICITATIS Templum inchoaſſe, quod Lepidus Magiſter Equitum abſolvit.

FIDES, ejus ædes in Capitolio, teſte Plinio lib. xxxv. Hiſtor. M. Cicero lib. III. Offic. FIDEM ait vicinam Jovi Capitolino : in II. de Na-

Natura Deorum ab Attilio Calatino conſecratam ſcribit Feſtus etiam ante urbem conditam ab Ænea in Palatio dedicatam. Dionyſius Halicarnaſſæus lib. II. Antiquitatum, Numæ tribuit: *Primus*, inquit, *ipſe omnium Templum* Fidei *publicæ erexit, ſacrificiaque ei ſtatuit ſumptu publico, ſicut de aliis.* Eadem penè Plutarchus. Ejuſdem Fidei maximum ſtatutum fuit juſiurandum, cujus & Cicero in Officiis meminit. Livius in primo Numam Fidei ſolenne ait inſtituiſſe Sacrum, ad quod ſacrarium rem divinam facerent. Unde & Plauti illud in Aulul. *Hoc mihi factu eſt optumum, ut te auferam aula, in* Fidei *fanum, ibi abſtrudam probè.*

Meminit & Fidei Deæ Cornelius Nepos in Attici vita, tametſi *Phidiæ*, alii, nonnulli *Philiæ* reponant.

Sine cæde, ferro, & ſanguine res fiebat Fidei, ſed Sacerdotes albo panno velabantur, indicantes Fidem rectam & candidam eſſe debere, unde Horatius. I.

> —— *albo rara* Fides *colitur*
> *Velata panno* ——

Et Maro:

> *Cana fides* ——

Vide

Vide amborum Interpretes.

Oſtendebatur interdum in Denariis, duabus junctis manibus, interdum imagunculis duabus dextram dextræ jungentibus, ut in pleriſque apud Antonium Auguſtinum Dialogo II. Antiquitatum. Ad quod alluſit Virgilius.

Accipe, daque fidem ——

Et:

Jungimus hoſpitio dextras ——

Statius:

Jam pariter coëunt animorum in pignora dextræ:

Livius: *Dextra data fidem futuræ amicitiæ ſanxerunt.* Et libro XVII. Tacitus: *Dona dedit legionibus, & dextras hoſpitii inſigne.*

PAx. Plutarchus in Cimone, PACIS aram Athenis dicatam tradit, cùm conditiones pacis à Perſis Athenas Callias Legatus detuliſſet. Ro-

Romæ Templum ejus fuit ſplendidum & ornatum, quod inchoatum à Claudio ære ſuo Veſpaſianus abſolvit: auctores Joſephus, Dion, Suetonius, Plinius, quod foro proximum Imperator conſtituit. Solebant hoc Templum frequentiſſimè ægroti inviſere, ut è Galeno colligo: *Quam cenſes pugnam fore? Anne talem, qualem frequenter in Templo* PACIS *& inter ægrotos conſpicimus, adeò ut etiam ad manum res veniat, tantum abeſt ut turpi dicto abſtineant.* Sed temporibus Commodi, tanta illa moles Templi tantuſque ſplendor incendio conſumpta ſunt.

Pingitur autem hic in Numiſmate Cæſaris Octaviani, virginali formâ, cum oleæ ramo & cornucopiæ, oliva autem PACIS eſt ſymbolum, eſtque Minervæ ſacra, quæ ſcientiarum præſes eſt, & quod oleo lucubrationes ſtudiorum fiunt, quæ PACIS vigent temporibus: PACIS enim *alumnam* Cicero eloquentiam vocat: at contrà *inter arma ſilent leges.* Cornucopiæ rerum omnium PACIS temporibus abundantiam deſignat, in quo & ſpicæ conſpiciuntur interdum, & vomer, quo terra proſcinditur, & lætæ fruges exiſtunt, ut copiosè Antonius Auguſtinus Vir clariſſimus Dialogo II. Antiquitatum. Ariſtophanes Poëtarum feſtiviſſimus in

Acharn.

Acharn. Pacem formoſam deſcribit, ſociam Veneris & Charitum, ejuſque ſacrificium copioſè exequitur, quem revolve.

Non injuria autem ipſe Auguſtus nummos ſuos Pacis inſigni ſignavit, cum eo rerum potiente, Pax toto orbe terrarum effloruit, paciſque auctor Chriſtus Salvator noſter natus in orbem pacem attulerit.

CONCORDIA diverſa Templa Romæ habuit. Unum quod Camillus vovit teſte Ovidio in Faſtis, & Plutarcho. Poſteà verò Flavius

T Scri-

Scriba Appii Claudii Cæci, Annio Libertino patre natus, qui dies feſtos publicavit, Aream fecit. Eam ædem CCCIV. annis poſt Capitolinam dedicatam tradunt. Hinc apparet ædem Capitolinam Concordiæ fuiſſe aliam, quam juxta Templum Junonis Monetæ Camillus voverat. Alterum prius Livius lib. XXII. votum ait L. Manlio Prætore Galliæ, ob ſeditionem militarem, quod biennio poſt Senatus locandum curavit. Certè & D. Auguſtinus lib. III. de Civitate tradit ædem Concordiæ poſt Gracchorum tempora conſtructam fuiſſe; quam etiam Opimius Conſul inſtauravit. Quin etiam Julio Cæſari à Senatu permiſſum eſt ut novum Concordiæ Templum ædificaret, teſte Dione lib. XLIV. Aliam ædem Tiberius Cæſar dedicavit, quam ejus mater Livia conſtituerat. Lege Suetonium, Dion quoque lib. LVI. ait, à Tiberio hanc ædem dedicatam eſſe, & in ea ſuum fratriſque Druſi mortui nomen ſcripſiſſe, Ovidius in Faſtis de Tiberio:

Templaq; feciſti, quam colis ipſe, Deæ.
Hæc tua conſtituit genitrix. Et rebus & ara.

Idem.

Te quoque magnificâ Concordia *dedicat æde*
Livia, quam caro præſtitit illa viro.

Con-

CONCORDIÆ Sacrificium Seneca in Medea his Verſibus:

Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet divite copiam,
Donetur tenera mitior hoſtia.

De CONCORDIA, Juvenalis:

Quæq; ſalutato crepitat CONCORDIA *nido.* ——

Ubi alii Cornicem, ut Politianus in Miſcellaneis, alii Ciconiam interpretantur, Ælianus Auctor eſt, olim Veteres in nuptiis poſt Hymenæum, Cornicem invocare ſolitos fuiſſe, hocque CONCORDIÆ ſignum dare iis, qui Liberorum quærendorum gratiâ conveniſſent. Probus verò, Templum, inquit, *Concordiæ* vetus fuit, in quo Ciconia multa. Amice Lector, utrùm mavis, elige, non de ſalute tua agitur, ſed de lana Caprina.

LIBERTAS inprimis à Romanis Dea habita & culta eſt. Ejus Templum Publius Victor in Aventino conſtituit, & ibidem ejus atrium ad-dit,

dit, cujus crebra apud varios Auctores mentio. Hoc Templum Livius ex multatitia pecunia cum æreis columnis, & ſtatuis pulcherrimis à T. Sempronio Graccho & conditum ſcribit, & dedicatum. Cujus atrium ab Ælio Pœto & Cornelio Cethego Cenſoribus inſtauratum & auctum, demum & à Pollione fuiſſe reſtitutum teſtis eſt Tranquillus.

M. Cicero in Oratione pro Domo ſua ad Pontifices, ait domum ſuam à Clodio contra fas & jus Populi Romani Deæ LIBERTATI eſſe conſecratam, quaſi Clodius, Cicerone expulſo, Patriam à paricida liberaſſet. Quin etiam teſte Dione lib. XLIV. Patres & Senatus poſt victoriam, Cæſarem LIBERATOREM PATRIÆ appellarunt, LIBERTATIQUE Templum conſtruxerunt.

Nec minus apud Græcos LIBERTATEM & Liberatores Deos cultos legimus, ἐλευθερίαν & ἐλευθερίους θεοὺς, ut fuit ζεὺς ἐλευθέριος *Juppiter Aſſertor*.

Libertatis ſignum, pileus eſt, unde & qui libertate donarentur, ſervi, capite raſo pileum accipiebant, ut ex Plauti Amphitruone & Polybii Fragmentis notiſſimum eſt quo modo in M. Bruti Cæſaris percuſſoris nummis formata eſt, à quo-

rum una parte *ipſa Libertas*, ab altera duo pileo appoſiti pugiones cum hâc inſcriptione E ID. MAR. quo die Cæſar tribus & viginti in Curia à Caſſio & Bruto cæteriſque percuſſoribus confoſſus vulneribus occubuit.

Plura ſi voles conſule Antonium Auguſtinum Dialogo I. & II. Antiquitatum.

LIBERA. Bacchus Liber à Poëtis nominatur, vel à linguæ licentia, vel quòd animum curis liberet, & pellat triſtitiam. Ovidius:

Cura

Cura ſugit multo diluiturq́ mero.
Tunc veniunt riſus, tum pauper cornua ſumit,
Tunc dolor & curæ, rugaq́ frontis abit.

Aliam rationem reddit Diodorus, Dionyſium nimirùm juſſiſſe in Bœotia, in patriæ ſuæ gratiam, ut omnes urbes liberæ eſſent, condita etiam de ſuo nomine civitate, quam Ελευθεϱας appellavit. Sed tamen Plutarchus in Problemate quærit, cur Bacchum LIBERUM vocent? An quòd bibentibus cauſa ſit libertatis? fiunt enim plerique potu licentiores: An quòd libationem invenerit? An verò quod pro Bœotiæ libertate pugnarit? D. Auguſtinus ideò LIBERUM appellatum ait, quòd mares in congreſſu per ejus beneficium emiſſis ſeminibus liberentur, quòd etiam in fœminis agere LIBERAM dicunt, ideoq́ue illi virilem corporis partem, huic verò fœmineam in Templo poni. Hinc forſitan contigit, ut è nobis natos Liberos appellemus.

Habuerunt autem LIBER & LIBERA unum Romæ ſimul Templum, quod apud Circum Maximum Auctore Tacito lib. II. Annal. ab A. Poſtumio votum, à Tiberio Cæſare inſtauratum. T. Livius: *Supplicatio*, inquit, *ad Cereris*

ris , LIBERI , LIBERÆQUE *fuit* , *quòd ex Sabinis terræ motus ingens* , *cum multis ædificiorum nunciatus erat.*

Meminit LIBERÆ & Cereris , ſed & LIBERI , ſed non ſimul , Cicero VI. in Verrem.

Fortè autem eadem hæc cum LIBERTATE, de qua hic paulò antè : nec omninò abſurdum eſt. Quemadmodum enim Brutus Patriæ Liberator LIBERTATEM in nummis ſuis expreſſit , ita & ejus ſocius Caſſius LIBERAM , ſic ut eâdem accaſione, liberata ſcilicet Patria, cudiſſe videatur.

SPes ut Dea à Romanis eſt culta. Ejus ædes in foro Olitorio fuit, quam Cicero II. de Legibus à Collatino conſecratam, Livius lib. XXI. ful-

fulmine ictam, lib. XXIV. ait conflagraſſe, Q. Fabio & T. Sempronio Gracco Coſſ. P. Victor SPEI novum Templum in ſeptima ùrbis regione ſtatuit, hoc eſt in Via Lata. Heſiodus lib. I. ἔργοων fingit Pandoram omnibus ornatam dotibus habuiſſe capſulam, qua aperta evolavit in orbem omne genus malorum & morborum, ſolamque in fundo clauſa capſula SPEM reſtitiſſe in adverſis anchoram ac perfugium, quam tamen Origenes fabulam lib. IV. adversùs Celſum deridet. Theognis quoque Gnomologus SPEM inter homines cæteris ſororibus in cœlum fugientibus ait remanſiſſe.

Hinc iſti Verſiculi circumferuntur, incerto Autore:

Alma fides Dea magna abiit, Pietaſque, Pudorque,
Cum Nemeſi Charites, Pax bona, nudus Amor,
SPES *Dea, quæ gentes, falſa dulcedine ſemper*
Paſceret, in terris ſola relicta fuit, &c.

Ejus autem effigies in nummis Hadriani apud Antonium Auguſtinum Dialogo II. Antiquitatum ſpectatur. Exſtat ſcilicet fœmina, ſiniſtra veſtem parùm elevans, dextra in cubitum elata

V 2 pa-

pateram fert, in qua repoſitum eſt vas cum floris ſimilitudine, cum hac Epigraphe : Spes P.R.

Quidam etiam viridi eam palla induerunt, & dolio cum cornice inſidentem effinxerunt : quidam etiam cum Nemeſi.

Ait Dion lib. L. ante bellum Actiacum cum aliis pleriſque ædificiis ejus ædem incenſam fuiſſe, quod factum quidam libertorum opera putaverunt.

CLEMENTIA. Clementiæ etiam numen venerata eſt Antiquitas. In Cæſare refert Plutarchus Populum Romanum poſt mortem Julii Cæ-

ſaris CLEMENTIÆ ejus Templum voviſſe & dedicaſſe, cujus ſingularis clementia & humanitas à M. Tullio in Marcelliana & Ligariana in Cœlum extollitur. De hac Dea ita Claudianus:

Principio magni cuſtos CLEMENTIA *mundi*
Quæ Jovis incoluit Zonam, quæ temperat æthram
Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolum: Nam prima chaos CLEMENTIA *ſolvit*
Congeriem miſerata rudem, vultuque ſereno
Diſcuſſis tenebris in lucem ſæcula fudit.
Hæc Dea pro Templis, & thure calentibus aris
Te fruitur. ——

Idem alibi:

Nonne vides ut noſtra ſoror CLEMENTIA, *triſtes*
Obtundat gladios? ——

In Tiberii Cæſaris nummis CLEMENTIA ſpectatur in averſa parte, & ejuſdem alius cum inſcriptione *Moderationis*, muliebri facie & vittata. In Vitellii ſedentis habitu, alterâ manu laurum, haſtam altera tenet.

PIE-

PIETAS, hanc M. Tullius ſic deſcribit: PIETAS, *juſtitia eſt adverſùs Deos, & cultus erga majores & ſanguine conjunctos.* D. Auguſtinus lib. IV.

lib. IV. de Civitate Dei : Pietas *eſt verax Dei cultus, non cultus tot falſorum Deorum, quot dæmoniorum.* Sed hæc de Virtute. Deam autem fuiſſe certum eſt. Nam T. Livius ait in foro Olitorio ædem Pietatis dicaſſe Manium Acilium Glabrionem duumvirum, ſtatuamq́ue auratam, quæ prima fuit omnium in Italia, Patris Glabrionis poſuiſſe. Nam is erat qui eam ædem voverat, quo die cum Rege Antiocho ad Thermopylas pugnaſſet, locaveratq́ue idem ex S. C. Eo autem loco, quo habitaret mulier, quæ matrem in carcere inediâ confectam uberibus ſuis aluit, ibidemq́ue imago rei hiſtoriam exprimens oſtendebatur, ut eſt in lib. v. apud Valerium Maximum cap. IV. & Plinium lib. VII. cap. LXV. ubi *Manius Acilius*, non *Marcus Attilius* legendum, qui cum L. Quinctio Flaminio anno V. C. DCIV. Coſ. fuit. Solinus tamen & Feſtus patrem, non matrem, nutritum volunt.

Q. autem Cæcilius Metellus cognomento Pius meritò *Pietate* nummos ſuos inſigniit, cujus pietatem erga Patrem omnes celebrant Scriptores. Ciconiam autem, quæ Pietatis ſymbolum eſt, adjunxit, quod parentes ætate feſſos, teſte Plinio lib. x. cap. XXIII. alis ſuis ferat, & nutriat, quam tantoperè Ariſtophanes in avibus prædicat.

Et

Et D. Baſilius. Quiſquis plura deſiderat legat Proverbium ἀντιπελαργεῖν, & Hieroglyphica Horapollinis & Joannis Pierii Valeriani. Memorabile eſt quod refert Chriſti Martyr Cornelius Muſius de Ciconia Delphica in Epigrammate, quod Patrum noſtrorum memoriâ accidit.

SALUS: hujus ædes à C. Junio Bubulco Cenſore locata fuit, ut lib. IX. Livius declarat, quam Conſul bello Samnitum voverat, mox idem Di-

Dictator dicavit. Hanc Publius Victor in ſexta urbis regione, hoc eſt in Quirinali ſtatuit.

Effingebatur mulieris forma in ſolio ſedentis, & pateram tenentis, penes quam erat ara, aræ involutus anguis, caput extendens, ut nummis Manii Acilii, Trajani & Antonini Pii apud Antonium Auguſtinum Dialogo II. Antiquitatum oſtenditur. Fortaſsè quòd Serpens Æſculapio Sacer ſit Medicinæ inventori, per quam valetudo & ſalus homini redditur.

Hygiia Græcis appellatur, cujus Simulacrum apud Sicyonios ſcribit Pauſanias, vix videri potuiſſe, ad quod mulieres capillos dicabant, & in ejus honorem ſibi demebant.

Apud Romanos etiam augurium habebat, quod intermiſſum, Auguſtum legimus revocaſſe. Vide Feſtum, Ciceronem, Livium, Suetonium, Tacitum, Dionem.

Antiochus cognomento Soter militibus υγιείας ſymbolum pro teſſera dedit pentagoni forma, teſte Luciano. Hic cum adversùs Galatas pugnaret, nec ſatis pro voto res ſuccederet, eſſetque in diſcrimine, vel vidit, vel vidiſſe ſimulavit per quietem, (ut militum animos ſpe erigeret) Alexandrum Magnum illum, qui moneret ut *Sanitatis* ſymbolum proponeret, idque pro teſſe-

ra Tribunis daret, eorumque veſtibus inſueret: ea re fore, ut victoria potiretur.

Epitheta ejus nummi præferunt, qualia ſunt:

Salus Publica

Salus Reipublicæ.

Salus Augusti.

Scribit Feſtus, *Salutarem* portam Romæ appellatam, quòd prope ædem Salutis eſſet.

VICTORIA, de ejus origine Heſiodus in Theogonia, Phurnutus apud Gyraldum Syntagm. x. Colebatur in Attica, teſte Pauſania.

Romæ etiam ædes *Virginis* VICTORIÆ, prope ædem VICTORIÆ, ut refert Livius, Publius Victor in octava regione collocat : *Ædes*, inquit, *Victoriæ, cum alia ædicula Victoriæ Virginis D. D. à Portio Catone Seniore fuit, & ædes prope ædiculam, quam L. Poſtumius ædilis Curulis ex multatitia pecunia curavit, Conſul verò cum M. Attilio Regulo bello Samnitico dedicavit.* In hanc ædem Matrem Deûm Peſſinunte Phrygiæ oppido advectam, delatam fuiſſe legimus, donec ei ædes pretioſis ſtatuis, & columnis, cæteriſque ornamentis Romani conſtruxêre, in cujus ædis dedicatione Megaleſia celebrata. Halicarnaſſeus lib. 1. ait Templum VICTORIÆ ab ipſis Arcadibus in colle Aventino fuiſſe conſtructum. L. Sulla primùm huic ludos, teſte Cicerone & Aſconio in Verrem, inſtituit.

Pingebatur alata, volans, coronam vel palmam proferens. Hinc Prudentius :

Vincendi quæris Dominam? ſua dextera cuique eſt,
Et Deus omnipotens, non pexo crine virago,
Non nudo ſuſpensâ pede, ſtrophioque recincta,
Nec tumidas fluitante ſinu veſtita papillas.

Clau-

Claudianus doctiſſimè quoque ejus mentionem facit.

Ægyptii VICTORIAM pingentes, Aquilam pingebant, quia robore cæteras Aves antecellit. Sine alis pingebant Athenienſes, teſte Pauſania in Atticis. Et in Laconicis ait ideò eos VICTORIAM *ἄπτερον* feciſſe, ne ſcilicet Athenis evolaret. Ita & Lacedæmonii Martem catenatum habebant, ne ſe nimirùm relinqueret, ut ſuprà. Exſtat in Florilegio Græcum Epigramma, in VICTORIAM Romæ alis carentem, quaſi omen non avolaturæ, ſed permanſuræ Victoriæ:

Ρώμη παμβασίλεια τεὸν κλέος οὔποτ᾽ ὀλεῖται
Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

FLORA, Ovidius hanc in Faſtis *Chlorin* Zephyri conjugem facit, quæ à marito dotis loco omnem florum poteſtatem accepit. FLO-

RAM

RAM & FAULAM Lactantius lib. I. cap. XX. quam alii eandem putarunt, diſtinguit: *Nec Laurentiam*, inquit, *ſolam Romani meretricem coluerunt, ſed Faulam quoque quam Herculis ſcortum fuiſſe Verrius ſcribit.* Mox paulò ſubjungit. FLORA *cùm magnas opes ex arte meretricia quæſiviſſet, Populum Romanum ſcripſit heredem, certamq́ue pecuniam reliquit, cujus ex annuo fænore ſuus natalis dies celebraretur, editione ludorum, quos appellabant Floralia, quod quia Senatui flagitioſum videbatur, ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur, Deam finxerunt eſſe, quæ floribus præeſſet, eamq́ue oportere placari ut fruges cum arboribus aut vitibus bene proſpereq́ue floreſcerent.*

Ejus ludi *Florales* dicti, in quibus petulanter mulieres laſcivæ vagabantur. Nota hiſtoria de Catone ludos Florales anno VC. DCLVIII. à Meſſio exhibitos ingreſſo, qui ob ſeveritatem & gravitatem à Favonio monitus, exire compulſus eſt. Valerius Maximus lib. II. cap. III. Seneca epiſt. XCVIII. Et Martialis lib. I.

Noſces jocoſæ dulce cùm ſacrum Deæ,
Feſtoſq́ue luſus, & licentiam vulgi,
Cur in Theatrum Cato ſeverè veniſti?
An ideò tantum veneras ut exires?

Hi ludi v. Kal. Maii celebrantur, & Kal. ipſis, unde mos adhuc hodie viget, ut eo die rami foribus præfigantur. Vide Suidam. Publius Victor Floræ Templum & circum in ſexta urbis regione collocat, hoc eſt in Quirinali. Fuit Simulacrum ejus in æde Caſtoris & Pollucis à Praxitele ſummâ induſtriâ formatum tunicâ indutum, in cujus dextra Flores Fabarum & Ciceris erant, quæ ſcribit Porphyrion in ludis Floralibus populo Ædiles ſpargere conſueviſſe.

FINIS.

APPROBATIO.

Hic Liber Antiquitates quaſi ab inferis revocans, nihil contra fidem, aut bonos mores continet. Quare ad multorum ingenia exercenda typis mandari poteſt. Scripſit & approbavit, VIII. Auguſt. Anno M.DC.II.

EGBERTVS SPITHOLDIVS *Canonicus & Plebanus Antverpienſis.*

SPECIAL 93-B
4955